

“Jag tycker visst att man ser att barn har tagit skada”

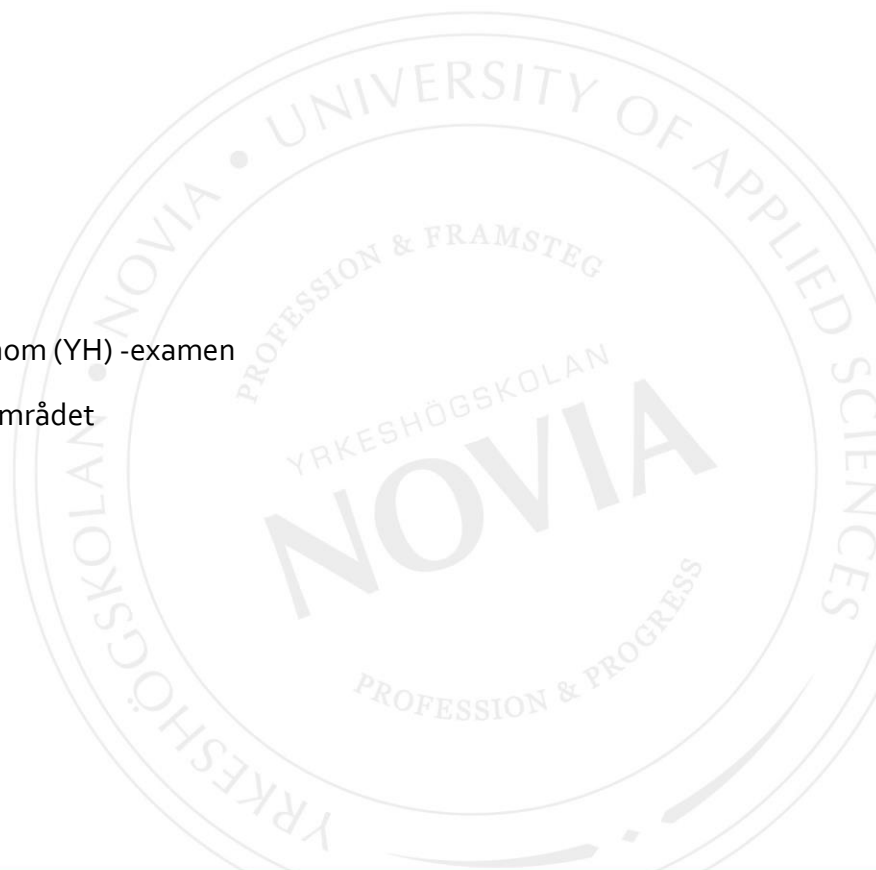
En kvalitativ studie om hur barn påverkas som blir omhändertagna

Angelica Höglund
Charlotte Ek

Examensarbete för socionom (YH) -examen

Utbildningen för sociala området

Vasa 2018

EXAMENSARBETE

Författare: Angelica Höglund & Charlotte Ek
Utbildning och ort: Socionom, Vasa
Inriktningsalternativ/Fördjupning: Småbarnspedagogik och metodik/
Familjearbete och metodik.
Handledare: Sonja Kurtén-Vartio & Ralf Lillbacka

Titel: "Jag tycker visst att man ser att barn har tagit skada" – En kvalitativ studie om hur barn påverkas som blir omhändertagna

Datum 3.11.2018 Sidantal 39

Bilagor 1

Abstrakt

Syftet med examensarbetet är att få en bättre insyn i hur barnen påverkas av att befinna sig i en omhändertagandeprocess mellan barnskydd och familj samt hur personal upplever effekterna på barnet. Centrala frågeställningar är om omhändertagandet haft negativa konsekvenser för barnet, om tillvägagångssättet haft inverkan på barnet och hur professionella i sådana fall kan försöka underlätta för barnet.

I examensarbetets teoridel tar vi upp allmänt om barnens utveckling och vad ett omhändertagande innebär. Vi tar också upp vilka omhändertagandets effekter på barnet är samt anknytningens roll för barnet. I vår teoridel ingår också ett kapitel om förebyggande arbete.

Vi har använt oss av en kvalitativ undersökningsmetod. Vi har förberett intervjufrågor som vi ställt till tre professionella respondenter i Österbotten som på olika sätt kommit i kontakt med omhändertagna barn via sin yrkesroll. Resultatet tyder på att det är svårt att se på yngre barn hur de konkret påverkats. Dock finns det tecken på att små barn skadats av att tvingas separera från sina föräldrar, det kan man bland annat se i anknytningen till andra människor.

Språk: Svenska

Nyckelord: Barn, omhändertagande, barnskydd, anknytning

BACHELOR'S THESIS

Author: Angelica Höglund & Charlotte Ek
Degree Programme: Social welfare, Vaasa
Specialization: Early childhood education/
Family work
Supervisor(s): Sonja Kurtén-Vartio & Ralf Lillbacka

Title: "I think surely that you can see that children have taken damage"- A qualitative research about how children get affected by taken into custody

Date 3.11.2018 Number of pages 39

Appendices 1

Abstract

The purpose of this thesis is to get a better insight in how children are affected by being in a custody process between child welfare and family, and also how staff experience the effects on the child. The central question formulations are if the custody have had negative consequences for the child, if the procedure have had an impact on the child and how professionals in that case can try to ease them for the child.

In the thesis theory part, we are writing generally about children's development and what a custody means. We also take into account what the effects of the custody on the child is and the role of the connection for the child. We also include a chapter on prevention work.

We have used a qualitative method. We have prepared interview questions that we have asked three professional respondents in Ostrobothnia, that have been in contact with child custody in different ways throughout their career. The result indicate that it is difficult to see on younger children how they concretely have been affected. However, there are signs that young children have been damaged by being separated from their parents, you can for instance see that in their connection to other people.

Language: Swedish

Key words: Children, custody, child welfare, connection

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Barnets utveckling.....	2
2.1	Fysiskt.....	3
2.2	Psykiskt.....	4
2.3	Socialt och emotionellt.....	5
3	Anknytning.....	8
4	Relationer.....	9
4.1	Syskon.....	12
5	Separation från föräldrarna.....	13
6	Styrdokument.....	14
7	Barnkonventionen.....	15
8	Förebyggande arbete.....	16
8.1	Rådgivningen.....	16
8.2	Dagvården.....	17
8.3	Barnskyddet.....	18
8.4	Familjearbete.....	19
9	Omhändertagandet ur historiskt perspektiv.....	19
10	Statistik.....	20
11	Omhändertagandet.....	21
11.1	Klientplan och klientprocessen.....	22
11.2	Olika typer av omhändertagande.....	23
11.2.1	Familjevård inom barnskyddet.....	24
11.2.2	Brådskanande placering.....	25
11.2.3	Tvångsomhändertagande.....	26
12	Omhändertagandets effekter på barnet.....	27
13	Sammanfattning.....	28
14	Undersökningen.....	29
14.1	Undersökningsmetod.....	29
14.2	Datasekretess.....	30
14.3	Undersökningsgrupp.....	30
15	Resultat.....	30
15.1	Respondenternas erfarenheter av omhändertagna barn.....	30
15.2	Barnens bakgrund.....	31
15.3	Tillvägagångssätt vid omhändertagandet.....	32
15.4	Barnens placering.....	32

15.5 Barnens reaktioner på omhändertagandet.....	33
15.6 Barnets utveckling.....	34
15.7 Underlätta processen för barnet.....	35
15.8 De professionellas samarbete kring barnet.....	36
15.9 Övriga kommentarer	37
16 Avslutning.....	38
Källförteckning	40
Finlands författarsamling.....	43

1 Inledning

Vi har valt att fördjupa oss i hur barn i åldern 1 – 5 påverkas av att genomgå en omhändertagandeprocess, samt hur barnen påverkas av att separera från sina föräldrar i tidig ålder. Vi har ett personligt intresse av yngre barn och vi vill försöka ta reda på mera hur barnen påverkas av att separeras från sina föräldrar i tidig ålder. I arbetet kommer vi att gå igenom på vilka olika sätt omhändertagande kan göras och hur professionella samarbetar med barnets familj. Vi valde också att fördjupa oss i barnets utveckling för att bättre kunna förstå barnens signaler under processen i ett omhändertagande. Samt att bli mera medvetna om vad professionella skall tänka på för att stödja och underlätta för barnet som befinner sig i en situation där de har blivit eller håller på att omhändertas. Vi har i vår undersökning kombinerat våra två profileringar småbarnspedagogik och familjearbete.

Under vår tid som socionomstuderanden har vårt intresse för utsatta barn och barn som lever under svåra hemförhållanden speciellt vaknat till liv. *Syftet med examensarbetet är att få en bättre insyn i hur barnen påverkas av att befinna sig i en omhändertagandeprocess mellan barnskydd och familj samt hur personal upplever effekterna på barnet.*

De centrala frågeställningarna är:

-om omhändertagandet haft negativa konsekvenser för barnet?

-om tillvägagångssättet haft inverkan på barnet?

-hur professionella i sådana fall kan försöka underlätta för barnet?

I vårt examensarbete har vi valt att dela upp kapitlen genom att börja med att berätta allmänt om barnets utveckling för att få grundläggande kunskap om barnet. Anknytningen har vi med för att det är en så viktig del i barnets liv och uppväxt, våra respondenter har även påpekat hur viktigt det är med god anknytning. Relationer tar vi upp för att det hänger ihop med anknytningen och eftersom de första relationerna kan påverka en människa hela livet vill vi lyfta fram betydelsen av relationer och nära relationer. Vi har skrivit om hur barnen reagerar när de blir separerade från sina föräldrar. Det finns tidigare forskning om att små barn kan skadas av att tvingas separera från sina föräldrar. Styrdokumenten har vi tagit med eftersom de är ett viktigt hjälpmedel för yrkespersoner att använda när det gäller att se till så att allt som bestäms och görs är för barnets bästa och att det går rätt till.

Barnkonventionen har vi med för att den gäller mänskliga rättigheter för barn, alla barn har rätt till skydd och omvårdnad, det är de vuxnas plikt att se till. I kapitlet om förebyggande arbete tar vi upp allmänt om förebyggande arbete, vilka typer av stöd det finns och hur man kan hjälpa ett barn och familj samt försöka förhindra att ett omhändertagande behöver göras. Vi vill ha med kapitlet om omhändertagandet ur historiskt perspektiv för att få veta mera om hur det varit tidigare. Genom statistiken får man en inblick i hur stor del av barnen som placeras och om placeringarna ökar eller minskat jämfört med tidigare år. I kapitlet om omhändertagande kan man läsa om vad ett omhändertagande är, hur en klientplan ser ut, hur klientprocessen går till samt olika typer av omhändertagande. I sista kapitlet i teoridelen riktar vi in oss på omhändertagandet effekter på barnet innan vi går vidare till vår undersökning.

2 Barnets utveckling

Människan utvecklas på olika plan. Vi växer på ett fysiskt, psykiskt och socialt sätt. För att man skall kunna följa barnens utveckling och förstå dem behöver man information om barnen. Man vill förbättra möjligheten för barnen att utvecklas genom att ge barnen meningsfulla och utmanande aktiviteter. Om man har information om barnet kan man upptäcka om barnet behöver extra stöd och man kan försöka se till så att barnet får en så bra uppväxtmiljö som möjligt. Informationen får man genom att mäta, observera och lyssna på barnet. (Aaltonen, et.al. 2001, 186–187)

Att undersöka och observera barnen gör de sakkunniga, till exempel hälsovårdare, socialarbetare, psykologer och läkare. Lärare kan också göra observationer. Föräldrarnas eller vårdnadshavarnas observationer är också viktiga så att man också lyssnar på dem. Det är föräldrarna eller vårdnadshavarna som är med barnet mest och kan tolka barnets signaler. Om barnet kommer i kontakt med barnskyddet och behöver bli omhändertagen eller placeras i vård utanför hemmet måste barnskyddsarbete gå rätt till så att det inte hämmar barnets utveckling. Men de skall också se till så att de får tillräcklig och rätt hjälp. (Aaltonen, et.al. 2001, 138, 186–187)

Alla barn är olika, barn har olika gener och arvsanlag som påverkar bland annat hur barnet växer och hur långa de kommer att bli senare i livet. Barnets fysiska utveckling kan påverkas av hur barnet har det under uppväxten och hur barnet mår psykiskt. Sjukdomar kan påverka att barnet växer dåligt men också uppväxt i svåra förhållande till exempel barn med föräldrar som missbrukar eller mår dåligt och inte kan ge barnet tillräckligt med omsorg och

bekräftelse. De viktigaste skyddsfaktorerna för att barn skall utvecklas normalt är att barnet får näring, trygghet och närhet. Hormoner är viktiga för barnets fysiska tillväxt. (Gelander, L. 2018)

När man tittar på den fysiska utvecklingen tittar man på hur kroppen utvecklats till exempel längd och vikt. Man kollar barnets hälsotillstånd, man hur grov- och finmotoriken utvecklas. Man tittar hur renlighetsutvecklingen går när det gäller att till exempel tvätta händerna och man om barnet kan klä av och på sig själv och om barnet kan lägga på dem i rätt ordningsföljd. När man tittar på den psykiska utvecklingen tar man fasta på hur språket utvecklas, hur tankeförmågan är, hur beroende av vuxna barnet är, hur barnet anpassar sig till nya situationer och hur barnets känslor utvecklas och hur barnet behärskar dem. Sedan också hur barnets självkänsla utvecklas genom tiden. Sedan till den sociala utvecklingen tittar man på hur barnet förhåller sig till andra barn och anpassar sig till en grupp, vilken roll barnet tar i gruppen och hur barnet förhåller sig till andra vuxna. (Aaltonen, et.al. 2001, 189)

2.1 Fysiskt

Barnets fysiska utveckling innebär främst att cellerna ökar och blir större i kroppen. Musklerna och skelettet blir större, vissa organ i kroppen utvecklas också i takt med åldrandet. Barndomstiden kan man dela upp i olika åldersstadier och det gör man utifrån växt- och utvecklingsrytmen. Det är viktigt att komma ihåg att varje barn är en individ som utvecklas i olika takt, man kan också ha i åtanke att den normala utvecklingen som beskrivs i många böcker är ett slags genomsnittresultat. Undvik att jämföra barn och deras utvecklingstakt, olika förutsättningar från födseln och individuella skillnader kan påverka hur snabbt eller långsamt barnet utvecklas. (Aaltonen, et.al. 2001, 138–139, Kreutz Wirfelt, 2014, 13).

Den fysiska utvecklingen påverkas beroende på arvsanlag och miljöfaktorer. Beroende på vilken etnicitet man har så växer kroppen olika. De faktorer som påverkar tillväxten på grund av miljön kan inte skiljas från de genetiska faktorerna. Barnets gener påverkar kroppens tillväxt och utveckling till 50–80%. När barnet ligger i magen är det livmoderns förhållande som spelar roll hur barnet utvecklas, om barnet får lite näring växer barnet långsammare. Det kan i sin tur leda till att barnet får någon sjukdom. Hur barnet växer påverkas också av vilken årstid det är, solljuset gör så att barnet växer bättre på grund av att det påverkar hormonerna. Hur barn växer kan också påverkas av hur många barn som finns i familjen, är

man färre i syskonantalet är de också sannolikt att man blir längre. (Aaltonen, et.al. 2001, 139)

2.2 Psykiskt

Det lilla barnets tänkande utvecklas genom iakttagelser och erfarenheter av omvärlden. Ett nyfött barn tar med hjälp av sina sinnen till sig egna upplevelser. Babyn använder sina sinnen som nyfödd till att skapa egna erfarenheter och uppfattning av omvärlden. Barnets erfarenheter utvecklar inre arbetsmodeller som vid trygg anknytning hjälper barnet att uttrycka sig. Till exempel om babyn känner sig orolig och har lärt sig sedan tidigare att någon kommer och lyfter upp mig och tröstar fall jag gråter och är ledsen. Under det första året byggs barnets iakttagelsesystem upp. Barnet bekantar sig med omvärlden och försöker tolka den. Ettåringen är nyfiken av sig och lär sig via iakttagelser och sinnen att koppla samman och förstå världen. (Aaltonen, et al. 2001, 150 - 153)

Barnet lär sig genom att göra saker upprepade gånger. De iakttar om jämför människor och djur i sin omgivning till exempel mamma luktar annorlunda än pappa, katten har mjuk päls och hunden skäller. Om jag kastar något i golvet tar mamma/pappa upp den igen. I den här åldern börjar också barnet känna igen sig själv i spegeln eller på bild. Barnet kommer bra ihåg var saker finns i hemmet och rutiner hjälper barnet att känna trygghet. Till exempel morgonrutiner, först byta blöja, sedan lägga på kläder och till sist morgongröten. Barnet behöver veta vad som skall hända för att känna sig trygga. Barnet anpassar sig till sin omgivning och föräldrarnas vanor och rutiner, det lilla barnet får mer och mer behov av sällskap och sovtiderna blir ofta mera regelbundna efter de första sex månaderna. (Aaltonen, et al. 2001, 150 – 153, Grandelius et.al. 2010, Kreutz Wirfelt, 2014, 54)

Tvååringen och treåringen kan av föräldrarna upplevas som att barnet har fått en helt annan personlighet än det lilla snälla barnet föräldern är van vid. Barnet hamnar ofta i konflikter i den här åldern, även om det kan upplevas som mödosamt av förälder behöver barnet få visa egen vilja och uttrycka sig. Det är nödvändigt för att barnet skall kunna utvecklas. Tvååringen och treåringen vill gärna vara så självständiga som möjligt och klara av saker själva. Men det hör också till åldern att bli liten igen och behöva få vara nära föräldrarna igen. Det är en känslig ålder och barnets humör kan variera kraftigt mellan glädje, ilska och ledsamhet. (Alfvén & Hofsten, 2016)

Tvååringen kan säga meningar med två ord efter varandra uttrycka sig genom miner och gester. Barnet behöver få förståelse och hjälp av sina nära att hantera sina känslor och

bemötas på ett respektingivande sätt även om beteendet inte alltid är acceptabelt. Barnet förstår skillnader mellan sig själv och andra. Språkutvecklingen och barnets ordförråd är väldigt individuellt, treåringen kan lära sig 10 ord om dagen och kan prata om antal ett till tre. (Aaltonen, et al. 2001, 150 – 153, Grandelius et.al. 2010, Mireau, 1996, 77)

Vid tre- och fyraårsåldern utvecklas barnets muntliga förmåga kraftigt och fyraåringen kan bemästra sammanlagt kring 1000 ord. Vanligt att barnet är intresserad av allt och ställer många frågor om hur och varför. För fyraåringen kan det vara knepigt att skilja mellan vad som är verkligt och fantasi. Många barn i den här åldern tycker om att prata om stora farliga djur och monster samtidigt som de kan bli mera oroliga och bekymrade över att något hemskt skall hända. Det abstrakta tänkandet har utvecklats så att barnet kan leka med en sak men tänka att det är något annat. Till exempel en kvist får agera bil i leken. Koordinationen och balansen utvecklas i den här åldern, treåringen förväntas kunna stå på ett ben och hoppa jämfota. (Aaltonen, et al. 2001, 151 – 152, Grandelius et.al. 2010, Mireau, 1996, 77)

Fyraåringen och femåringen har ofta ett gott självförtroende och många idéer som de vill prova på själva med distans från föräldern. Fyra/ femåringen känner sig stora och behöver inom rimliga gränser få utmana sina förmågor till att prova på nya saker och lära sig. Men det är också väldigt viktigt att föräldern finns nära för barnet och kan uppmuntra och stötta barnet eftersom barnet också kan bli väldigt ängsligt och trygghetssökande. Till exempel vid misslyckande, eller mod till att prova på nya saker. Kännetecknen för fyra- och femårsåldern är att barnet pratar mycket, ställer frågor, hittar på olika idéer och motoriska färdigheter blir starkare. De funderar mycket på varför något händer, och vad som kan vara orsaken till vissa händelser. De lär känna årstiderna, och kan relatera till att man på vintern kan åka skridskor på havet men inte på sommaren. Intresset brukar också vara stort för att lära sig bland annat färger, siffror och bokstäver. (Grandelius et.al. 2010)

2.3 Socialt och emotionellt

Redan från det att barnet föds söker den lilla babyen kontakt med sina föräldrar eller andra omsorgsgivare genom olika ljud och kroppsspråk. Till exempel gråt, skrik och sugreflexer. Barnet lär sig att kommunicera i långsamt tempo och lär sig ansiktsuttryck av personer i sin närhet. Det kan ta flera veckor innan barnet börjar le tillbaka eller känna igen en förälder/syskon. Det lilla barnet tycker om ljud av för dem kända personer och de lyssnar till alla språk. Tids nog börjar barnet reagera med kroppen och göra egna ljud för att kommunicera. När babyen jollar och gör ljud övar hen inför att börja prata. (Grandelius et.al. 2010)

Barnet använder sig av olika sorters skrik och ljud för olika behov och känslolägen. Till exempel ifall föräldern busar med barnet kan barnet skrika av glädje, men om föräldern fortsätter leken även när barnet inte vill kan skriket bytas ut till panik hos barnet och otrygghet. Känslolägen är förändrat. Den lilla babyn som inte kan prata kommunicerar via skrik för att föräldrarna skall förstå vad barnet behöver just då. Det finns även gånger då det lilla barnet är otröstligt, av okänd anledning och då är det viktigt att barnet får närhet och tröst. (Grandelius et.al. 2010, Kreutz Wirfelt, 2014)

En viktig förutsättning för att det lilla barnet skall må bra psykologiskt är att föräldrarna engagerar sig känslomässigt i barnet och bemöter barnet på ett respektfullt sätt vilket påverkar hur barnet förhåller sig till samspel med andra människor. Mycket kan vara skrämmande också för den lilla babyn, till exempel höga ljud eller främmande personer. Det är de vuxnas ansvar att se till så att barnets omgivning är trygg så att barnet kan känna tillit och växa upp i en miljö som tillåter dem att utvecklas. (Grandelius, et.al. 2010)

Vartefter att barnet blir lite äldre börjar de vid cirka 2–4 månaders ålder att känna igen personer de träffar ofta. De blir mera medvetna om sin kropp och de börjar också lära sig också vilka rutiner som gäller. De uttrycker känslor såsom att le när de ser någon person som de känner igen eller när någon annan ler åt dem. (Grandelius, et.al. 2010)

När barnet är cirka 6–12 månader förstår en del barn att även om inte förälder finns inom synhåll just nu så finns han/ hon och kommer tillbaka. Många barn tycker om tittutlekar och lekar där man gömmer saker under en filt. Barnet lär sig vad som är vad genom att använda sina sinnen. De luktar och smakar på allt. (Grandelius, et.al. 2010)

Barnet behöver få utforska sin omgivning för att öva sig att se vad som händer om man gör på ett visst sätt. Barnet som har börjat följa rutiner förväntar sig att de skall få mat på viss tid, sömn, bytt blöja och så vidare. Det är vanligt att barnet blir blygt i den här åldern och ängslig i närheten av obekanta. Därför är det också extra viktigt att följa barnets rutiner som ger trygghet. (Grandelius, et.al. 2010)

I 10–12 månaders åldern har föräldrarnas reaktioner stor inverkan på barnets upplevelse av händelser. Till exempel om barnet ramlar och slår sig och föräldern grips av panik förvärras barnets känsla av rädsla och smärtan kan kännas värre än om föräldern lugnt lyfte upp barnet i famnen och bekräftar att de sett när barnet föll och att det kan göra ont en stund. Barn i den här ålder tycker om att klara saker själva och vill ofta visa upp sina färdigheter för omgivningen. (Grandelius, et.al. 2010)

När barnet närmar sig 1–2 års åldern ökar intresset för att dela upplevelser med andra. Om barnet lägger märke till något intressant vill det att andra också skall få se. Det är viktigt med ögonkontakt mellan barnet och den vuxne för att de skall kunna dela ögonblicket tillsammans. Barnets känsloläge kan ändras snabbt och det är viktigt att barnets känslor accepteras och bekräftas. Beteendet kan dock inte alltid accepteras men barnet behöver i alla fall mötas av en vuxen som respektfullt sätter gränser. Barnet börjar känna till moral och vad som är rätt och fel, samt vad andra förväntar sig av dem. (Grandelius, et.al. 2010)

Vanligt att 2-åringar testar sin egen förmåga och gränser mer än tidigare. Barnet håller på att utveckla en egen personlighet och de behöver få utrymme att prova på och göra själv. Dock är det viktigt att det alltid är den vuxna som har ansvaret över barnet och konsekvenserna som kan uppkomma när barnet testar sin egen förmåga. Undvik att skuldbelägga, barnet har inte levt lika länge som vuxna och kan omöjligt kunna och veta allt som är en självklarhet för vuxna. (Grandelius, et.al. 2010)

I treårsåldern börjar många barn tycka om att leka med jämnåriga eller också bara iaktta. Barnet har utvecklat en bättre tidsuppfattning och blivit mera självständiga. Att många barn i den här åldern pratar så att också okända förstår stärker självförtroendet och vidgar barnets värld. (Grandelius, et.al. 2010)

För 4–5 åringen är vänner ofta viktiga, de vill vara en bra kompis och gärna efterlikna andra kompisar som är förebilder. Genom leken och samspelet med andra barn lär de sig att samarbeta och kompromissa. 4–5 åringen kan ha svårt att skilja på vad som är deras egna uppfattning och vad som är andras och att inte ens mamma eller pappa har svar på allt. (Grandelius, et.al. 2010)

Teorierna kring den sociala utvecklingen och den individuella personlighetsutvecklingen bland barn har många gemensamma drag. Barnets individuella utveckling kopplas samman med den sociala utvecklingen samt barnets personlighet och känsloliv. (Aaltonen, et.al. 2001, 174)

Den sociala utvecklingen är mycket påverkingsbar och ett barn lär sig sociala beteenden till exempel genom kulturella sammanhang, manligt/ kvinnligt och genom olika roller som barnet får under uppväxten. Barnet får en social roll, alltså att andra människor både jämnåriga, yngre och äldre förväntar sig ett visst beteende av dem. (Aaltonen, et.al. 2001, 174)

En stor del av den sociala utvecklingen sker i hemmet och barnets familj. Därför är det så viktigt att alla barn skall få växa upp med trygga relationer från början eftersom de första relationerna kommer att påverka relationer också senare i livet. Grundtilliten till omvärlden byggs upp i familjen och i ett hem där också barnens åsikter och behov är viktiga lär sig barnet också empati och att tolka andra individers behov och känslor. (Aaltonen, et.al. 2001, 174)

Alla barn behöver gränser och regler för att känna trygghet och att barnet är viktigt för föräldern, någon bryr sig i vad jag gör och inte gör. Det är lättare för barnet att acceptera och förstå varför vissa regler och begränsningar finns om föräldrarna förklarar varför de behövs till exempel för att barnet inte skall göra sig illa. Man kan diskutera med barnet vilka regler som gäller när, till exempel hemma/ på dagis. (Aaltonen, et.al. 2001, 174–175)

Barn gör som vuxna gör. Det är faktiskt så att barn lär sig beteende genom beteendemodeller och förebilder och de är till exempel skickliga på att snappa upp skillnader mellan mamma och pappa. Det underlättar för barnet om samtliga av föräldrarna också delar de värderingar och följer de regler som de satt upp i hemmet och helst skall exempelvis föräldrarollen och dagvårdspersonalens roll inte vara helt olika. (Aaltonen, et.al. 2001, 175)

3 Anknytning

Under barnens första levnadsår så är anknytningen extra viktigt för barn. Under det första året utvecklar barnen en grundläggande trygghet och anknytning antingen till föräldrarna eller någon annan vuxen som tar hand om barnet. Även om ett barn blir behandlad dåligt så knyter de ändå an till sin förälder eller någon annan person som tar hand om barnet. Det gör barnet för att de skall kunna överleva. Om ett barn känner sig hotad i någon situation så måste de ha en person som de känner sig trygg med som de kan vända sig till. Hur barn knyter an till någon har betydelse senare i livet hur de ser på världen. (Killén, K. 2014, 13–14)

Mary Ainsworth gjorde en studie 1978 där hon kom fram till att det finns tre typer av anknytningsmönster, trygg, undvikande och ambivalent anknytning. Senare har det också kommit till desorganiserad anknytning som Mary Main kompletterade med. (Broberg, et.al. 2012, 51)

Den trygga anknytningen handlar om att barnet känner sig trygg att utforska nya saker på egenhand och vara nyfiken och de vet att de kan gå tillbaka till den person som ger en

trygghet om det behövs. För att barnet skall kunna upprätthålla den trygga känslan hos någon måste den som tar hand om barnet visa att de ser barnet så barnet förstår att de blir hörda och sedda. Barnet skall kunna skifta mellan att kunna utforska omgivningen och att kunna söka trygghet hos sin förälder. Enligt forskning så har det kommit fram att i västländer så är det ungefär 60–70% som har utvecklat den trygga anknytningen till åtminstone en av föräldrarna vid ett års ålder. (Broberg, et.al. 2012, 51–52)

När det kommer till otrygg anknytning pratar man om undvikande och ambivalent. När man pratar om undvikande anknytning så handlar det om att barnet inte har något större behov att ha föräldern som sin trygga bas. Barnet har känt att det inte har behövt ha så mycket närhet från sina föräldrar. Föräldrarna har kanske inte uppmärksammat barnet så mycket så barnet har tagit avstånd från föräldrarna. Barnen försöker sedan på egenhand ta hand om sig själva som de inte riktigt klarar av så de kan i sin tur leda att de har svårt för att visa empati. Ambivalent anknytning handlar om att barnet inte riktigt vet hur föräldern kommer att uppmärksamma deras signaler. Föräldrarna kan styra barnets känslor som gör det svårare för barnet att veta vad det känner. Till exempel om föräldern har en viss åsikt blir det så att barnet känner och tycker samma sak. (Broberg, et.al. 2012, 52–54)

Om barnet inte passar in i någon av dessa mönster kan de vara så att de beskrivs som desorganiserad anknytning. De handlar om barnet inte vet hur de skall knyta an till föräldern. Om föräldern har varit frånvarande om barnet har behövts tröstat har barnet kopplat bort sina känslor och barnets känslomässiga utveckling tar skada. Om barnet blir skrämmd av föräldern men det är av föräldern barnet vill tröstas av kan det leda till att barnet blir förvirrat och vågar inte bli tröstad av föräldern och det leder i sin tur till att barnet inte kan organisera sin anknytning till föräldern. Om detta händer ofta kan anknytningen till föräldern misslyckas och man blir desorganiserad. Om barnet har upplevt desorganiserad anknytning kan det senare i livet få problem med kompisar och beteendet. (Broberg, et.al. 2012, 55–56)

4 Relationer

Under de första månaderna av ett barns liv så sover de ofta rätt mycket och det lilla barnet är ganska ovetande om sig själv och sin omgivning. Efter ett år så har barnet lärt känna igen några människor och kan se skillnaden mellan olika människor och barnet utvecklar betydelsefulla sociala färdigheter. Barnet har också utvecklat en känslomässig relation till någon nära, relationen är starkare än ifall det är någon barnet känner lite sämre. Att ha en

känslomässig relation till någon ger barnet en trygghet som gör så att barnet kan utvecklas och bli självständig. (Hwang, P. 1992, 65)

Hwang (1992) skriver om Bowlbys teori om att barnet föds med den avsikten att söka närhet och kontakt med vuxna människor. Detta är för att det beror på miljön där vår art har utvecklats. Barnet har en överlevnadsinstinkt att den skall hålla sig nära och få beskydd av en vuxen person. För andra arter kan de sedan ta lång tid innan barnet vågar röra sig från den vuxna igen medan människobarnet måste lita på signaler för att locka vuxna till sig. Den vuxna måste då förstå barnets signaler och kunna bekräfta dem. För att öka barnets chanser att överleva och skyddas så ger barnet signaler genom att gråta, le, söka kontakt och ha separations- och främlingsrädsla. Sen när barnet blir äldre kan barnet också söka närhet från andra människor men under det första levnadsåret så är det extra viktigt för barnet att söka beskydd och kontakt från en vuxen. Barnet söker främst kontakt med en vuxen som den känner igen och kan lita på och sedan kan det utvecklas till en känslomässig relation till den vuxna och då har barnet upptagit den vuxna i sin begrepps värld. (Hwang, P. 1992, 66)

Bowlby (1969) har kommit fram till att det finns fyra grundläggande stadier i den sociala utvecklingen under de första levnadsåren. Den första är sociala relationer oberoende av "person" som gäller de två första månaderna. Den andra är sociala relationer inför valda "personer" som gäller från andra till den sjätte månaden. Den tredje är aktivt kontaktbeteende gentemot vissa utvalda "personer" som gäller från sju månader till två år och den sista och fjärde stadiet är målinriktade relationer som gäller från två år och framåt. (Hwang, P. 1992, 66–67)

Det första stadiet är sociala relationer oberoende av "person". När barnet föds söker de sociala färdigheter redan under de första dagarna. Barnet vill titta på saker som har tydliga konturer som har många vinklar och linjer. Barnet tycker också att människor är intressanta och speciellt ögonen. Genom att känna igen mänskliga kännetecken gör det så att barnet kan utveckla snabbare att känna igen vissa människor. Om barnet till exempel gråter eller skriker kan det påverka sin omgivning. Det ger signaler till föräldrarna som sedan försöker trösta barnet. Gråten är ett beteende som kan kopplas till något som Bowlby kallar bindningsbeteende. Med det menas det att barnet kommer nära en vuxen som kan skydda och ta hand om barnet. Från början när barnet är litet är det den vuxna som närmar sig barnet men desto äldre barnet blir är det barnet som närmar sig den vuxna istället. Att le visar att det är en inbjudan till socialt samspel. Så barnet kan redan från början påverka sin omgivning. I början spelar det ingen roll för barnet vem som svarar på barnets signaler, det

viktigaste är att någon bryr sig. Detta är för att barnet i början inte kan skilja på vem som är vem. Det är först i slutet mot andra månaden som barnet kan börja känna igen människor i olika sammanhang. Barnet vill helst vara med människor som det ofta är tillsammans med. Sedan när det blir äldre övergår det till nästa stadie. (Hwang, P. 1992, 67–68)

Det andra stadiet är sociala relationer inför valda ”personer”. Detta stadie pågår ungefär medan barnet är mellan två till sex månader. Man vet inte exakt när barn kan börja känna igen vissa människor. Men man kan säga att det är när barnet är cirka sex veckor som barnet kan se skillnad mellan olika människor och känna igen några. Barnet blir uppmärksamare när barnet är med människor det känner och det ler och skrattar mer. Genom att utveckla barnets sociala utveckling spenderar föräldrarna mer tid till att vårda och sköta barnet samt att leka med dem. Föräldrarna styr interaktionen genom att göra samma sak som barnet till exempel om barnet jollar, ler eller räcker ut tungan. Sedan kan barnet avsiktligt använda sitt beteende och styra den sociala interaktionen. På så sätt utvecklar barnet och den vuxna förväntningar på varandras beteende. (Hwang, P. 1992, 68–70)

Om barnet oftast får sina förväntningar uppfyllda lär de sig tre saker enligt Lamb och Bornstein (1987), 1. Ömsesidighet, 2. Konsekvens och 3. Tillit. För att barnet skall kunna utvecklas är det viktigt att de kan tillägna sig dessa tre saker. De kommer i kontakt med dessa genom samspel och att leka men också när barnet är ledsen och en vuxen lugnar och tröstar barnet. Sedan när barnet lärt sig att genom att gråta och le kan det ge reaktioner från andra och det utvecklar en bild av den sociala verkligheten. Om barnet förstår om någon verkar pålitlig kan barnet utveckla en trygg känslomässig relation till den vuxna. Så under detta stadie utvecklas barnet sin sociala förståelse gradvis. (Hwang, P. 1992, 68–70)

Det tredje stadiet är aktivt kontaktbeteende gentemot vissa utvalda ”personer”. I det här stadiet är de när de är från sju månader till två år. Barnet börjar känna igen människor och kan koppla ihop dem med sina goda upplevelser. Barnet börjar också förstå att de kan påverka sin omgivning. I det här stadiet kan barnet visa att människor existerar även om de inte hör eller ser människan. Detta är något som är viktigt för barnets sociala utveckling eftersom en varaktig känslomässig relation kan bildas. Detta betyder att relation består även om barnet och den vuxna är på skilda ställen. Övergången i detta stadie kan gå bra för barnet men det kan visa i barnets beteende genom två viktiga förändringar. Den första är att barnet protesterar till exempel genom att gråta om barnet är med någon som de inte känner sig bunden till. Den andra är förändringen är att barnet kan börja förflytta sig på egen hand genom att krypa. På så sätt kan barnet börja utforska på egen hand. Barnet kan själv söka

upp kontakt med en vuxen och kan också röra sig bort från den vuxna. Den vuxna blir då en trygg bas för barnet. Barnet får då själv bevara närhet till de människor som barnet har knutit an till. (Hwang, P. 1992, 70–71)

Det fjärde stadiet är målinriktade relationer. I detta stadie är man i från två år och framåt. Barnet blir bättre på att samspela med omgivningen och barnet tar mera ofta eget initiativ att starta ett socialt samspel till exempel genom språket. Desto äldre barnet blir desto mer vågar barnet öka avståndet till vuxna som det är bundet till. Barnet blir också bättre att umgås med andra barn i sin ålder och andra vuxna som barnet inte känner. Barnet börjar även förstå andra människors känslor och avsikter men bara det enklaste. På så sätt börjar barnet förstå att de inte kan få uppmärksamhet genast. Ett barn som skulle vara yngre skulle inte förstå det utan kräver att de måste ha uppmärksamhet genast. (Hwang, P. 1992, 71–72)

4.1 Syskon

När barnet blir äldre så blir andra relationer också viktiga bortsett från föräldrarna. Att utveckla nya sociala kontakter ger barnet ett känslomässigt stöd, intellektuell stimulans och riktlinjer hur de skall bete sig. När det kommer till hur syskonkontakten påverkar små barn vet man inte så mycket om. I till exempel Kenya är det vanligt att ett äldre syskon tar hand om sina yngre syskon och de är sällan med andra barn och leker eftersom de tar mycket tid att ta hand om sina syskon. Enligt en undersökning gjort av Lamb visade det sig att det är det äldre syskonet som leder samspelet och uppför sig mer engagerat än sina yngre syskon. De yngre barnen vill oftast ta efter sina äldre syskon och vill följa efter dem, härmar dem eller vill ha de leksaker som sitt syskon nyligen haft. De yngre syskonen har bra förutsättningar att lära sig från sina äldre syskon. (Hwang, P. 1992, 84)

Enligt Dunn och Kendrik så har det kommit fram att när barnet är runt 14 månader så har hälften av barnen saknat sina syskon om de har varit ifrån varandra. Dem har också kommit fram till att syskon som är av samma kön har bättre relation och kommer bättre överens. Relation mellan syskonen är sämre om det första barnet har haft en bra relation till föräldrarna, innan nästa barn har kommit. (Hwang, P. 1992, 84)

Syskonbildning ses ofta med positiva ögon av vuxna i barnets närhet. För ett barn kan ett nytt syskon, uppfattas som en slags kris eftersom att familjen kan behöva ändra på sina vanor och anpassa familjelivet till en baby. En liten baby behöver mycket närhet och omsorg vilket kan påverka föräldrarnas ork och möjligheter att ge samma uppmärksamhet åt barnet som

innan babyn föddes. Det äldre syskonet kan bli osäker på om föräldrarna tycker mera om syskonet. (Mireau, C. 1996, 56)

5 Separation från föräldrarna

När det kommer till hur barn i tidig ålder reagerar på separationer från föräldrarna kan det vara lite olika. En del barn börjar protestera med skrik och ilska. Att vara i detta stadie är väldigt ansträngande för barnen och om de inte får komma tillbaka med sina föräldrar tillräckligt snabbt går det över till sorg. I sorgfasen kan barnet reagera med tystnad, och de kan vilja vara för sig själva mer. Några barn kan ta tröst från sitt gosedjur för att de inte vill bli tröstade av andra och inte äta heller. När barnen är i sorg är det ett kritiskt läge eftersom det är viktigt att äta och att de får god sömn. Om barn är borta mer än några dagar från sina föräldrar kopplar de bort sina känslor och de kan börja äta igen och leka med andra om de till exempel befinner sig på ett sjukhus eller barnhem. (Broberg, et.al. 2012, 57–58)

Från sorgfasen kan barnet gå vidare till losskoppling som är när de har varit borta från sina föräldrar för lång tid eller om barnet bor på ett barnhem och de inte har någon nära anknytningsperson så har de stängt av sina känslor helt och hållet vilket gör att barnet kan få stora problem i framtiden. Barnet kan få stora problem med sitt beteende och de kan börja stjåla, skolka och vara känslökall mot människor som är ledsna. För att barn inte skall fastna i denna fas måste man se till så de kan knyta an till sina föräldrar igen eller någon annan person. Det har visat sig att barn under tre år och de som upplevt separationer tidigare har reagerat starkare på separationer än barn som är äldre och inte upplevt något traumatiskt. Det har också visat sig att det spelar roll på vilket sätt man blir omhändertagen när man blir separerad. Om barnet blir förberedd på det så går det lättare, men små barn klarar inte av längre separationer. (Broberg, et.al. 2012, 58–60)

Separationsångest är en grundläggande dragning hos människan. Ett spädbarn kan inte klara sig själv när det är så litet så därför är det naturligt att barnet blir ängsligt när mamman är borta. Deras ångest minskar desto äldre de blir. Separationsångest är den första ångesten man brukar se på små barn. Man brukar börja se den när barnet är runt åtta månader men man kan också se den tidigare på vissa barn. (Fahrman, M. 1996, 104–106)

Man har gjort undersökningar på hur barn påverkas av att skiljas från sina föräldrar av en tillfällig sjukhusvistelse, och då kunnat se att de känslomässiga konsekvenserna av separationen är som starkast i åldern 6 månader och upp till 4 års ålder. Även fastän

sjukhusvistelsen i sig inte är dramatisk, kan några dagars separation från föräldrarna leda till att barnet drabbas av känslomässiga störningar för en kortare eller längre period. (Lindén, G. 1982, 45)

6 Styrdokument

I det här kapitlet tar vi upp vilka styrdokument barnskyddet använder sig av. Styrdokumenten utgör grunden för barnskyddets uppbyggnad, lagen skall garantera alla barn service och skydd oavsett från vilken bakgrund eller kommun barnet kommer ifrån.

När det kommer till styrdokument är det några lagar man måste ta i beaktande när det gäller barnens trygghet och uppväxt. Alla har rätt stöd och vård samt att få rätt behandling. Barnen har rätt till stöd, hjälp och skydd enligt lagen. Om barnet trots hjälpinsatser ändå måste omhändertas är det viktigt att lagen tas i beaktande. Alla beslut som en professionell gör skall stämma överens med lagen.

Syftet med Barnskyddslagen (2007/417) är att trygga barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö, en harmonisk och mångsidig utveckling samt till särskilt skydd. Det är föräldrarna och andra vårdnadshavare som har huvudansvaret för barnet. Myndigheter som jobbar med familjen skall stödja föräldrarna och andra vårdnadshavare när det gäller fostran och erbjuda hjälp om det behövs. Sedan skall också barnskyddet stödja föräldrarna genom att ordna tjänster och stödåtgärder.

I Barnskyddslagen (2007/417) tas det upp bland annat; ordnande av barnskydd, barnens delaktighet och inledande av klientrelationer inom barnskyddet. Det tas också upp hur procedurbestämmelserna skall gå till. Sen tas också öppenvården upp och vård utanför hemmet, vad det finns för begränsningar i vård utanför hemmet och hur eftervården skall skötas. Det beskrivs hur omhändertagandet skall gå till och hur en brådsakande placering skall skötas så allt går rätt till i processen.

Socialvårdslagens (2014/1301) syfte är att man skall främja och upprätthålla välfärd och social trygghet, man skall minska ojämlikhet och främja delaktighet. Man skall på lika grunder trygga behövlig, tillräcklig och högklassig socialservice och andra åtgärder som främjar välfärden. Man skall främja klientorientering och klientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården samt förbättra samarbetet mellan socialvården och kommunens olika sektorer samt andra aktörer för att nå de ovanstående mål som nämndes.

I 5§ (2014/1301) tar man upp barnets intresse. När det kom socialvårdsåtgärder som gäller barn ska man i första hand beakta barnets intresse. Man skall lägga särskild vikt hur olika åtgärdsalternativ och lösningar bäst tryggar en balanserad utveckling och välfärd. De skall få möjligheten att få förståelse samt omsorg enligt ålder och utvecklingsnivå. De ska få en trygg uppväxtmiljö och fysisk och psykisk integritet och det skall trygga självständighetsprocessen och växandet till att känna ansvar.

I Finlands grundlag (1999/731) tar man upp i 19§ att alla har rätt till social trygghet. Det står ”Alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv har rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Genom lag skall var och en garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdomen samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare. Det allmänna skall, enligt vad som närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Det allmänna skall också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Det allmänna skall främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende.”

7 Barnkonventionen

Barnkonventionen godkändes av FN:s generalförsamling 20.11.1989 men den började först gälla på det internationella planet 2.9.1990. I Finland tog man i bruk Barnkonventionen år 1991. (Lapsen oikeudet u.å.)

Barnkonventionen handlar om mänskliga rättigheter och det är den konvention som har skrivits under av flest länder i världen. Barnkonventionen gäller alla människor under 18 år. För att barnen skall må bra så har de rätt till skydd och omvårdnad. De vuxna har en plikt att se till så att barnens rättigheter uppfylls. Barnkonventionen tar upp många mänskliga rättigheter som också finns i andra avtal men den innehåller också andra rättigheter som tydligt gäller för barn. (Lapsen oikeudet u.å.)

Barnkonventionen har fyra grundläggande principer. Den första är att alla barn är lika mycket värda och alla har samma rättigheter. Den andra är att man alltid fattar beslut skall vara för barnets bästa. Det tredje är att alla barn har rätt till ett liv och kunna utvecklas. Det sista är att alla barn har rätt att säga något och det skall kunna respekteras. (Unicef 2009, 4–5)

De länder som har skrivit under barnkonventionen måste se till så att det följs, det är regeringen i landet som gör det. Länderna lämnar in rapporter med jämna mellanrum där det kommer fram vad de gör och hur de upprätthåller barnkonventionen och barnens rättigheter. (Unicef 2009, 4–5) Enligt Förenta nationerna skall alla behandlas lika oberoende ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt. (Unicef 2009, 11)

8 Förebyggande arbete

Förebyggande arbete är till för att hjälpa stödja barnen och familjernas välbefinnande och hjälpa dem att klara av vardagen. Om man har förebyggande insatser som fungerar hjälper det till att påverka barn- och familjetjänsterna, barnfamiljernas sociala trygghet och kompromiss av arbete och familj. Inom dagvården, undervisningen, ungdomsarbete, mödra- och barnrådgivningen och andra inom hälso- och sjukvården måste man stödja ett förebyggande arbetssätt. Det är främst basservicen som ger förebyggande arbete men andra organisationer och aktörer kan också hjälpa till. De som arbetar i förebyggande syfte har stor möjlighet att observera och förebygga illabehandling och försummelse av barn. Centralförbundet för barnskyddet skall se till så att alla barn har rätt till en trygg barndom, oberoende av om de blir dåligt behandlade av fysiskt våld, sexuellt utnyttjande eller traditionella vanor som utgör fara för barnets hälsa. Det är viktigt att det finns tjänster som har låg tröskel att söka sig till och att stödformerna är lättillgängliga. Förebyggande arbete är också en inbesparing för samhället. (Centralförbundet för barnskydd 2018)

8.1 Rådgivningen

Rådgivning i uppfostrings - och familjefrågor samt medling. Samhället skall se till så att familjer som befinner sig i svåra situationer skall få hjälp genom olika stödtjänster som skall försöka underlätta vardagen för hela familjen. En familj kan vara i behov av en rådgivning när familjen hamnar i svåra situationer, till exempel vid dödsfall, sjukdom, skilsmässa. Vid föräldrarnas separation kan en rådgivare fungera som hjälp att fastställa och reda ut till exempel var barnets skall bo, umgängesrätt, och på vilket sätt föräldrarna delar upp vårdnaden om barnen. En rådgivare kan ge utlåtanden till myndigheter om familjens situation. Familjen kan också få hjälp med uppfostran eller svar på familjefrågor till exempel om något i barnets utveckling väcker oro, problem i skola/ daghem eller konflikthantering.

Denna rådgivningstjänst är lagstadgad för familjer och ingår i socialvårdslagen. (Social- och hälsovårdsministeriet u.å)

Rådgivningstjänsterna skall finnas tillgängliga för familjerna vid uppfostrings- och familjerådgivningen samt kunna ordnas gemensamt via andra socialtjänster som familjen är berättigade. Om kommunen inte själva erbjuder denna typ av rådgivning kan de köpa tjänsten av en annan kommun eller serviceproducent. (Social- och hälsovårdsministeriet u.å)

Familjecentrering är något som rådgivningsbyrån har hand om. Deras klienter är mammor, pappor och barn. Deras verksamhet bygger på familjens kunskaper och färdigheter och det är just den egna familjen som är experter på det. Det är föräldrarna som ser till så att barnens bästa kan besannas. För att barnet skall må bra måste familjen också må bra. Man tänker oftast på om föräldrarna har ett bra parförhållande och om de är bra föräldrar. När man hjälper familjen måste man ta hänsyn till familjens livssituation, kulturbakgrund, vanor och miljö. I dagens samhälle är det inte bara kärnfamiljer utan det finns också familjer där det bara är en förälder, man har fått en ny styvfamilj och det finns familjer där föräldrarna är av samma kön. (Social- och hälsovårdsministeriet 2005, 22)

8.2 Dagvården

Den småbarnspedagogiska verksamheten har många syften och gör både barnen och vårdnadshavarna delaktiga i samhällsservicen. Man skall främja barnens helhetsmässiga uppväxt, utveckling och lärande. Genom att lära barnen vad jämlikhet och likabehandling innebär förebygger man marginalisering. Barnen lär sig färdigheter i dagvården som bidrar till att de kan delta i samhället. När vårdnadshavarna har sina barn inom dagvården gör det de möjligt för dem att delta i arbetslivet eller studier. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016, 14)

I grunderna för planen för småbarnspedagogik står det att man skall stödja delaktighet, likabehandling och jämställdhet i verksamheten. Man skall värdesätta barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter om de har några. På så sätt främjar man delaktigheten när man utvecklar arbetssätten och strukturen. När barnen får lära sig att vara delaktiga i verksamheten lär de sig att förstå gemenskapen, rättigheterna ansvar och konsekvenserna av val. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016, 30)

Inom dagvården kan man hjälpa barnen att hantera sina känslor. Att hantera sina känslor när de är små är en viktig fas och barnen kan var väldigt känsliga. Pedagogerna har en viktig roll

inom dagvården för de skall hjälpa barnen så de kan hantera sina känslor. Barnen skall lära sig att veta vad de känner och sätta ord på vad de känner och få kunna uttrycka dem. Många barn kan känna att de har ångest, ilska, ambivalens, sorg och kaos men de vet inte hur de skall uttrycka sig så istället kan det hända att de är utagerande, de blir tillbakadragen och de kan ha svårt att koncentrera sig när de skall leka och lära sig. Så därför är det viktigt som ett förebyggande arbete att man som pedagog inom dagvården är att tillåta barnen ha känslor och de skall kunna uttrycka dem och kunna hantera dem. (Killén, K. 2014, 139–140)

8.3 Barnskyddet

Till kommunernas ansvarsområde hör att ordna förebyggande barnskyddsarbete som stöder föräldraskapet och tryggar barnets uppväxtförhållande. Kommunen skall erbjuda basservice till alla familjer med barn, även familjer som inte är klienter inom barnskyddet. Till exempel mödravårds- och barnrådgivningstjänster, dagvård, familjecenter, undervisning, ungdomsarbete och övrig sjuk-, och hälsovård. Barnets situation och behov av extra stöd skall tas i beaktande i de familjer där en förälder har svårigheter att uppfylla föräldrarollen med anledning av till exempel missbruk och psykisk ohälsa. I utmanande situationer där man till exempel på grund av en förälders oförmåga att ta hand om sitt barn skall barnskyddet ingripa och göra en utredning över om barnet behöver särskilt stöd och/ eller omhändertas utom hemmet. (Social och hälsovårdsministeriet u.å)

Familjearbete är en öppenvårdstjänst inom barnskyddet. Anställda inom familjearbete jobbar mycket med förebyggande familjearbete i barnfamiljer. Ifall familjearbetaren kommer in i familjen i ett tidigt skede när problemen bara är små kan det vara lättare att åstadkomma nödvändiga förändringar och stötta föräldrarna så att familjen sedan kan klara sig på egen hand. Vilket kan förhindra ett eventuellt omhändertagande av barnen. (Järvinen, et.al. 2012, 70–74)

Familjer som befinner sig i utmanande situationer kan ansöka om stödfamilj. Rädda barnen erbjuder den typen av stödverksamhet som har som uppgift att erbjuda en trygg gemenskap för familjens barn när föräldern/ föräldrarna befinner sig i svåra situationer till exempel av orsaker som litet socialt nätverk, ensamförsörjare, nära anhörigs död, sjukdom eller behov av att få avlastning så att de orkar ta hand om sina barn. Tanken med stödfamiljsverksamheten är förutom att föräldrarna får avlastning, att barnen skall få nya positiva erfarenheter av relationer, egen tid med trygga vuxna och få dela upplevelser

tillsammans med stödfamiljen. Barnen bor hemma hos sina föräldrar, och tillbringar till exempel någon helg och/eller lov hos stödfamiljen. (Rädda barnen u.å)

8.4 Familjearbete

Enligt socialvårdslagen (1302/2014) §14 benämns familjearbete som en ny socialserviceform. Alla medborgare har rätt att få sådan socialservice som möter stödbehoven. Familjearbete är en stödtjänst som erbjuds familjer med minderåriga barn.

Enligt lagen har alla familjer som är i behov av extra stöd och handledning rätt att få det. Familjearbete är betydelsefullt för barn under 18 år som är i behov av extra stöd. Familjearbetet i Finland har som uppgift att trygga barns hälsa och utveckling. Barnet kan vara i farozonen t.ex. på grund av föräldrarnas svårigheter att svara för barnets behov av vård och omsorg delvis eller helt. Familjen kan då få stöd av en familjearbetare som jobbar med att stärka resurserna i familjen så att barnen skall få tillräckligt med omsorg, växa upp tryggt och utvecklas normalt.

För familjer med minderåriga barn finns också andra stödformer som socialvårdslagen (1302/2014) riktar sig till.

- Socialt, - arbete, - handledning, och rehabilitering.
- Hemservice, hemvård, boendeservice, boende på institution och service som stöder rörlighet.
- Alkohol- och drogarbete, mentalvårdsarbete.
- Rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor.
- Övervakning av umgänge mellan barn och förälder

9 Omhändertagandet ur historiskt perspektiv

Åldern när en person är vuxen och blir myndig har förskjutits längre fram om man jämför med början av 1900-talet och hur man då såg på när ett barn ansågs vara vuxen. På landsbygden förekom det att till och med sex-sjuåringar fick mindre tid för lek när de skulle lära sig att delta i arbete. Även konfirmationen vid 14–15 års ålder sågs som en port till

vuxenlivet då man skulle börja klara sig själv ekonomiskt och göra rätt för sig. (Socialstyrelsen 2013, 10–11)

Det har skett stora förändringar sedan början av 1900-talet. Till exempel kriminaliserades barnaga i Finland först år 1984. 33 år efter att lagen trädde i kraft var 95% av finländarna medvetna om att barnaga är en kriminell handling som strider mot lagen och attityden till barnaga bland finska folket är i majoritet negativ. Föräldrarna är försörjningspliktiga tills dess att barnet fyllt 18 år och många 18-åringar idag bor ännu hemma, går i skola och är ekonomiskt beroende av sina föräldrar. Barnets rättigheter har stärkts, barnets åsikter räknas och det har blivit allt viktigare att beakta barnets bästa i alla beslut som på något sätt rör dem. (Socialstyrelsen 2013, 12, Centralförbundet för barnskydd 2017, 3)

Vi behöver dock inte gå längre bak i tiden än till 1950-talet, då ansåg man att barnets utveckling kunde påverkas negativt av att växa upp med endast en förälder, homosexuella eller ogifta/ skilda föräldrar. Barn födda utom äktenskapet var på 1900-talet mera utsatta än barn som föddes med gifta föräldrar. Vanligt att barn födda under 1900-talets första hälft blev placerade i fosterhem eller på barnhem med anledning av att den ensamma modern hade svårt att försörja både sig själv och barnet. Längre såg samhället ner på ogifta kvinnor som fick barn och det ledde till att många kvinnor lämnade bort barnet efter att ha fött i hemlighet. (Socialstyrelsen 2013, 14)

På 1900-talet kom de första lagarna i Sverige som innefattade barn och hur barnens ärenden ska behandlas i kommuner och nämnder. En av de första barnvårdslagarna som slog igenom 1903 innebar att barn som ansågs vara försummade av sin familj och ha ett störande beteende skulle uppfostras. Kommunerna utsåg barnvårdsnämnder som hade i uppgift att skydda barn och kontrollera så att de inte for illa i hemmet. I och med de här barnvårdslagarna blev det också lagligt att tvångsomhändertagna barn som for illa med sina föräldrar och placera dem i fosterhem eller på institution. (Andersson & Swärd 2007,24)

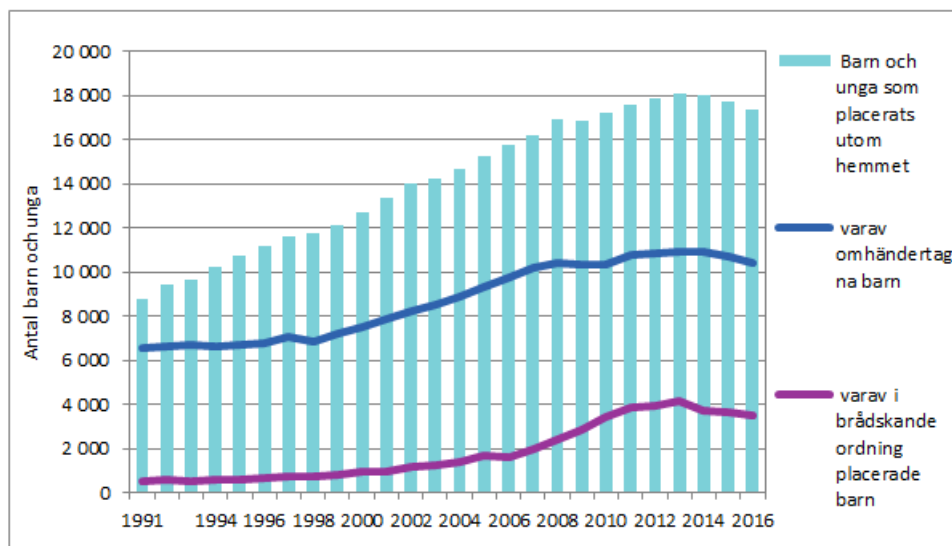
Institutionerna för omhändertagna barn skulle också då i begynnelsen vara så hemlik som möjligt och de skulle präglas av kärlek, disciplin, utbildning, arbete, behandling och religion. (Andersson & Swärd 2007, 24)

10 Statistik

År 2016 hade barnskyddets öppenvård 57 784 barn. År 2015 var det 22% mera. Varför det har minskat år 2016 är för att man har gjort ändringar i socialvårdslagen. Ändringen trädde

i kraft 1 april 2015. Ändringen innebär att familjer skall erbjudas tjänster enligt varje situation enligt socialvårdslagen och om man är klient inom barnskyddet men inte är nödvändig för att familjen ska få tillräcklig hjälp. År 2016 så gjordes det en barnskyddsanmälning om 69 203 barn. Det ökade med 5,7% från år 2015. Antalet föregripande barnskyddsanmälningar, det vill säga om man misstänker att ett ofött barn omedelbart efter att det har blivit fött kommer behöva stödåtgärder inom barnskyddet ökade med 20% från 2015. Kontakterna till socialvården när de kom till att bedöma barns behov av stöd fördubblades nästan också jämfört med 2015. (Institutet för hälsa och välfärd 2017)

År 2016 var det 17 330 barn som placerades utanför hemmet men det minskade med 2% från 2015. Det var 3 529 barn som fick brådskande placering som minskade med 2,6% från 2015. Under 2016 var det totalt 10 424 barn som var omhändertagna och det var en minskning på 2,5% från 2015. (Institutet för hälsa och välfärd 2017)

Figur 1. Barn och unga (0–17 år) som placerats utom hemmet samt därav omhändertagna och i brådskande ordning placerade barn åren 1991–2016 (Barnskydd, Finlands officiella statistik, Institutet för hälsa och välfärd)

11 Omhändertagandet

Omhändertagande är den sista åtgärden som görs när en yrkesperson beslutat att barnet på grund av omständigheter inte kan bo hemma. I de flesta fallen där omhändertagande av familjens barn blir aktuellt görs de upp i ett samarbete tillsammans med föräldrarna och barnet som skall omhändertas och placeras utom hemmet. (Lastensuojelu u.å.)

Innan omhändertagandet genomförs skall barnskyddsarbetarna alltid motivera till varför barnet behöver skydd. Föräldrarna har rätt att veta på vilka grunder omhändertagningen sker. Till de professionella inom barnskyddets arbetsuppgifter hör också att tillsammans med familjen ta i beaktande familjens synpunkter på ärendet. (Lastensuojelu u.å.)

I den skriftliga motiveringen skall socialarbetaren motivera varför och på vilket sätt barnet har utsatts för fara och på vilket sätt det äventyrar barnets hälsa och normala utveckling. Omhändertagande görs som sista åtgärd när öppenvårdstjänsterna som provats inte är tillräckliga. Socialarbetaren skall beskriva vilka öppenvårdstjänster och socialtjänster som använts i syfte för att hjälpa barnet och familjen samt kunna redogöra varför de inte fungerat eller räckt till. I motiveringen skall också ingå en förklaring varför barnet behöver placeras utom hemmet och varför placering är ett bättre alternativ för barnets bästa. Socialarbetaren är skyldig att förklara och berätta åt föräldrarna och barnet varför det är nödvändigt att barnet omhändertas och de har också rätt att läsa dokumenten med motiveringarna. (Lastensuojelu u.å., Puustinen – Korhonen, 2017)

Enligt barnskyddslagen görs omhändertagande alltid tillsvidare, inte permanent. Också familjevård till barnet som är omhändertaget bestäms tillsvidare. Till barnskyddets uppgifter hör att stöda föräldrarna så att de klarar av att ta hand om sina barn, men om det ändå inte är tillräckligt blir en placering utom hemmet eller på anstalt aktuellt. (Perhehoitoliitto u.å.)

En beredning av omhändertagandet skall alltid göras av den socialarbetare som är ansvariga över ärendet och känner till barnets situation bäst. Den utmanande situationen kring placering utom hemmet och flytt kan underlättas för barnet, om omhändertagandet och val av placering kan göras upp i samförstånd med föräldrarna och förlöpa lugnt utan dramatik och traumatiska upplevelser. (Taskinen, 2007, 60, Kommunförbundet 2017)

11.1 Klientplan och klientprocessen

Klientplaner görs upp för barnskyddets klienter. Planen skall uppdateras vid behov, dock minst en gång per år, och innehålla barnskyddslagens angivelser om öppenvård som grund. Barnskyddsarbetarna som gör upp klientplanen skall se över vilka behov av stöd och hjälpformer familjen är i behov av samt kartlägga styrkor och resurser inom familjen och dess nätverk. Avsikten med öppenvården som först erbjuds är att försöka förhindra att svårigheter och utmaningar i familjen blir för stora och tunga. Rätt stöd och stöd i tid är mycket viktigt för att försöka förhindra att familjens situation förvärras, om familjens situation är svår och de inte får tillräckligt med hjälp kan det leda till mycket mänskligt

lidande i onödan, familjesituationen kan även leda till att myndigheterna måste gå in med stora insatser, och till exempel placera barnen. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015)

Barnets situation skall bedömas av barnskyddsarbetare och klientplanen skall göras upp utgående från bedömningen av barnets behov av hjälp och skydd. Bedömningen är en viktig förutsättning för att barnskyddsarbetarna skall ha tillräckligt med information om familjen och kunna planera in vilken typ av tjänster eller stöd som är lämpliga för just den klientens behov. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015)

Det finns flera olika metoder för att konstruera klientplanen. Men planen bygger på ett ömsesidigt samarbete och överenskommelser med flera parter, till exempel föräldrar, nära anhöriga och professionella inom barnskydd, skola och dagvård. I klientplanen skall det finnas konkreta handlingsmetoder för vad som görs och hur åtgärder utförs, samt vilken inverkan det har i barnets liv. I klientplanen skall det framkomma vad man vill försöka nå med öppenvården, vad som behöver förändras och hur tillvägagångssättet skall vara för att få till en positiv förändring i barnets liv. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015)

Barnet kan gärna medverka på mötet när klientplanen görs upp, när de vuxna och barnet kommit överens om att målsättningen är att förändra barnets vardag för barnets bästa. En förutsättning för att det skall vara möjligt är att det finns en professionell barnskyddsarbetare som uppmärksammar och tar barnet speciellt i beaktande. Barnet har rätt att ta del av information och vad som bestäms. Om barnet inte medverkar skall det på planeringsmötet bestämmas vem som skall informera barnet. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015)

Klientplanen är en viktig grund för arbetet med barnet och familjen. I klientplanen skall ingå motiveringar till varför det extra stödet behövs och på vilket sätt personal/ familjen skall uppnå målen och förbättra barnets vardag. Utvärderingar skall göras regelbundet, och vid krissituation bör en ny plan göras för att ta reda på hur barnets situation är, och om öppenvårdens tjänster har varit tillräckliga. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015)

11.2 Olika typer av omhändertagande

Barnskyddet har hand om allt från öppenvård till eftervård (Centralförbundet för barnskydd 2018). Om barnens behov inte blir tillräckligt tillgodosedda av föräldrarna och det finns riskfaktorer i hemmet som äventyrar barnets utveckling eller säkerhet kan det bli nödvändigt att fundera på att omhänderta barnet så att barnet inte far illa. Barnets bästa skall alltid vara i fokus när beslut görs. (Social- och hälsovårdsministeriet 2018)

Det finns olika typer av omhändertagande. Vi har valt att avgränsa detta och bara ta upp familjevård inom barnskyddet, brådskande placering och tvångsomhändertagande. Vi har valt att inte ta upp om barnpsykiatri och eftervården.

11.2.1 Familjevård inom barnskyddet

Familjevård innebär att ett barn bor och tas omhand på heltid eller deltid i ett familjehem av sina fosterföräldrar. Tanken med familjevård är att ge barnet stöd att växa och utvecklas i en hemlik miljö där möjligheterna att utveckla trygga nära relationer förhoppningsvis finns. Familjevård kan ordnas både som en öppenvårdstjänst och som vård för de barn som placeras utanför hemmet brådskande, för att hemförhållandet inte är tillräckligt bra för den minderåriga. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015)

Vid val av fosterfamilj finns det kriterier som behöver uppfyllas och beaktas. Socialarbetaren som ansvarar över omhändertagandet bör ta i beaktande barnets modersmål, kultur och religion när valet av lämplig fosterfamilj görs. Också barnets möjligheter till att upprätthålla relationer till syskon/ familj och vänner bör ses över innan placeringen blir aktuell. Alla barn har rätt till en familj och nära relationer. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015)

I ett fosterhem där familjen har biologiska barn under skolåldern får max fyra barn och ungdomar vårdas samtidigt, undantag om barnen tillhör samma syskonskara. I familjehem där det finns minst två vuxna personer som har utbildning inom vård/ omsorg och minst en av dem har sådan behörighet som familjevårdslagen kräver kan fosterföräldrarna i det familjehemmet ta emot till och med sju barn och unga samtidigt. (Saastamoinen, K. 2010, 9)

Det finns också professionella familjehem som vårdar barn som socialvården omhändertagit och placerat. I det professionella familjehemmet skall det finnas minst två personer med utbildning inom området som ansvarar för omvårdnaden av barnen. Dessa familjehem kan också se olika ut, i vissa professionella familjehem är det alltid samma personer som sköter om barnen och i andra hem kan det vara utomstående personal. Det är ganska vanligt att professionella familjehem tar omhand barn med krävande behov, och barn och unga som behöver en mera stöttande och pedagogisk inriktad vård och omsorg. (Saastamoinen, K. 2010, 9–10)

Innan ett barn placeras i ett familjehem utom hemmet, skall först barnets möjligheter till att placeras inom den egna familjen/ släkt utredas, och kartläggning av möjligheten att barnets

nära anhöriga kan utgöra en resurs. Vid brådskande ärenden där barnets säkerhet allvarligt hotas är det dock inte alltid möjligt att utreda alla möjligheter. För att ett barn skall kunna känna grundläggande trygghet i familjehemmet och fosterfamiljen krävs det att de vuxna i familjehemmen ger tillräckligt god vård och omsorg och sätter gränser för barnet som i vilken annan familj som helst. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015)

Fosterföräldrarna får inte själva bestämma vilka åtgärder som skall användas. Dock kan de i vissa fall ha rätt att begränsa vissa saker som uppgjorts i klientplanen. Till exempel begränsa kontakten mellan barnet och dess biologiska förälder, för barnets bästa och för att beskydda det. (Institutet för hälsa och välfärd, 2015)

11.2.2 Brådskande placering

Brådskande placering kan bli aktuellt då det finns allvarliga misstankar om att barnet far illa och utsätts för hot hemma eller i sin omgivning, eller som minderårig genom sitt beteende utsätter sig själv för farliga situationer till exempel intar rusmedel och begår brott. Orsaken till brådskande placering kan bland annat bero på föräldrarnas missbruk, att en förälder insjuknar/ råkar ut för en olycka, barnet utsätts för misshandel, sexuella övergrepp. Samt om vårdnadshavarna på grund av andra olika orsaker inte är förmögna att ta hand om sitt barn och ge barnet tillräckligt med vård och omsorg. (Justitieministeriet, 2013)

Alla barn under 18 år i Finland har rätt till skydd och att få växa och utvecklas tryggt. Brådskande placering får under inga omständigheter användas som lösning på en vårdnadstvist. Socialarbetaren och barnskyddsarbetarna som är ansvariga skall fatta beslutet om brådskande placering utgående från barnskyddslagens riktlinjer samt när de gör beslut om vilken åtgärd som skall användas. Brådskande placeringar görs dygnet runt, av personal som har jour. En brådskande placering kan också vara nödvändig nattetid till exempel om polisen blir tillkallad till en lägenhet på grund av att grannarna hört bråk/ högt ljud, de vuxna är påverkade och det finns minderåriga barn med. (Institutet för hälsa och välfärd, 2006, Social- och hälsovårdsministeriet, 2008)

Brådskande placering kan upphöra att gälla när socialarbetaren som har hand om ärendet konstaterat att barnet tryggt kan återvända hem. Socialarbetaren skall när kriterierna för den brådskande placeringen upphört, snabbt ta ställning till beslut och undersöka om barnets hemsituation har förbättrats så att hemmet är tryggt eller om placeringen skall förlängas. (Institutet för hälsa och välfärd, 2006)

Beslutet om en placering görs av en tjänsteinnehavare, beslutet om brådskande placering är giltigt i högst 30 dagar. Placeringen kan förlängas med ytterligare 30 dagar om handläggarna behöver mera tid till att kartlägga barnets behov. I vissa klienters situation är inte 30 dagar tillräckligt för att utreda behovet av placering och omhändertagande. Då kan tjänsteinnehavarna göra ett beslut och begära att brådskande placering av barnet förlängs med ytterligare 30 dagar eftersom det behöver göras vidare utredningar om barnets situation för att se till barnets bästa. (Kommunförbundet, 2017)

11.2.3 Tvångsomhändertagande

I familjer där vårdnadshavaren utsätter sina barn för situationer som aktivt hotar barnets hälsa och utveckling på ett allvarligt sätt till exempel genom fysisk/ psykisk misshandel, bristande omvårdnad, missbruk kan leda till tvångsomhändertagande av barnet mot föräldrarnas vilja. Barnets eget beteende kan också leda till tvångsomhändertagande. Till exempel om den minderåriga personen använder rusmedel, begår kriminella handlingar eller utsätter sig för farliga situationer med avsikt att skada sig själv och/ eller andra. (Institutet för hälsa och välfärd, 2012)

Det är viktigt att utgå från barnets bästa också när man är tvungen att omhänderta ett barn med tvång. Barnskyddsmyndigheten eller familjehem skall ha klara fördelar vad gällande barnets hälsa och utveckling i jämförelse med fortsatt vård i hemmet. Ett omhändertagande får endast ske om barnets situation är så allvarlig att hälsa och liv står på spel och öppenvårdstjänster prövats eller konstaterats inte vara tillräckliga. (Institutet för hälsa och välfärd, 2007)

När en barnskyddsarbetare skall bedöma behovet av placering och ansöka om att myndigheterna skall omhänderta barnet, krävs information och samarbete kring barnet och det är viktigt att experter inom barns utveckling, dagvårdspersonal, skolpersonal, socialarbetare och andra yrkesgrupper som känner till barnet hörs och ger råd. Också föräldrarna bör vara informerade om situationen, och väl medvetna om vad som gjorts för att hjälpa familjen tidigare innan omhändertagandet blivit aktuellt. (Institutet för hälsa och välfärd, 2007)

Processen i tvångsomhändertagande görs enligt bestämmelserna i Finlands lag. Barnets nuvarande hemförhållande och situation skall granskas och gås igenom. Det skall också noga utvärderas varför barnet behöver placeras och på vilket sätt barnets hälsa och utvecklings stöds och underlättar vardagen om barnet förflyttas från hemmet. De professionella bör också fundera över hur barnets framtida vård skall se ut och vilken typ av boende som är

lämpligt för barnet i relation till ålder, språk och kulturella bakgrund, samt se över möjligheterna till öppenvård som kan fungera som stöd. (Institutet för hälsa och välfärd, 2007)

Socialarbetarna och barnskyddsarbetarna som arbetar med familjen skall försöka komma fram till lösningar för barnets bästa som också i mån av möjlighet stöds av föräldrarna. I svåra situationer kan det vara svårt att komma överens över hur omvårdnaden av barnet skall ske och det kan finnas delade åsikter om vad som egentligen är barnets bästa. Socialarbetaren gör det slutgiltiga beslutet, också om det inte går att komma överens med vårdnadshavarna. Alltid för barnets bästa. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017)

12 Omhändertagandets effekter på barnet

Personal inom socialvården som träffar barn i bristfälliga hem upplever över hälften av familjerna som positiva och personalen menar att barnets beteende och utveckling ser normalt ut enligt åldern. Endast en fjärdedel av barnen har ett beteende som avviker från det normala och väcker oro hos personalen. Uppfattningen av barnet kan dock bero på individuella skillnader, personens tidigare erfarenheter av barn och förmåga att koppla ihop saker med varandra och detaljer. Vi bör komma ihåg att inte dra förhastade slutsatser som att alla barn som växer upp under svåra hemförhållanden drabbas av störningar, så är det inte. När det gäller små barn så blir en placering i de allra flesta fall aktuell på grund av att deras föräldrar har problem eller svårigheter som hindrar dem från att vara tillräckligt goda föräldrar. (Andersson, G. 1991, 61–63)

År 1984 har det gjorts en undersökning om små barn på barnhem och kommit till ett resultat som tyder på att små barn inte uppvisar de symptom, tecken och känslomässiga beteendestörningar i samma utsträckning som man hade trott att barn som växt upp under svåra förhållanden skulle göra. De flesta barn hade utvecklats normalt utan störningar. Åldern 0–3 kan ha en tillfällig skyddande effekt eftersom känslomässiga störningar är ganska ovanliga i denna åldern. Det kan dock bero på att det är svårare att upptäcka känslomässiga och psykiska störningar i yngre åldrar i jämförelse med när barnet blivit äldre. (Andersson, G. 1991, 63–64)

Enligt barnkonventionen i artikel 3 står det: ”Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa

myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.” (Unicef 2009, 14)

I Sverige har man gjort en undersökning i en medelstor kommun där man har frågat 20 barn i åldrarna 5–19 år hur de tycker att socialtjänsten har bemött dem angående deras omhändertagande. Intervjuerna gjorde man år 1999 men man undersökte barn som hade omhändertagits under åren 1994–1998. Barnen som har omhändertagits hade haft det dåligt där hemma eller hade behövt ha någon form av vård från samhället. Varför man inte har frågat yngre barn är för att de inte skulle vara tillräckligt utvecklade för att kunna berätta sina erfarenheter. (Cederborg & Karlsson 2001, 165–166)

När man gjorde intervjuerna fokuserade man på tre huvudområden. Det var hur deras status har varit i omhändertagandeprocessen, hur de har uppfattat att deras åsikter har tagits i beaktande under utredningsarbetet och hur de skulle säga deras situation är som samhällsplacerad. Varför barnen har blivit placerade nämner de flesta barnen att de är på grund av hur föräldrarna har betett sig, sedan är det också någon som inte vet vad orsaken är. När intervjuaren frågar barnen hur de har blivit bemötta av socialtjänsten är det många som svarar att de inte har känt sig delaktiga varken under utredningen eller efter placeringen. De flesta barn hade upplevt att de inte fick vara med i samtalen när socialtjänsten kom till hemmet än fast de handlade om barnens framtid. Det var många barn som inte hade blivit förberedda på att de skulle bli placerade och de hade inte med sig någon de kände när de blev placerade. Några barn hade vägrat följa med så polisen hade blivit tillkallat till hemmet och barnet hade upplevt resan från hemmet till ett nytt boende som jobbig. Syftet med att göra studien var att få fram hur barnen hade uppfattat socialtjänstens agerande när det handlade om att man skulle göra det bättre för barnen. (Cederborg & Karlsson 2001, 166–174)

13 Sammanfattning

Vi har tagit upp vad en omhändertagning är och hur man går tillväga när man gör en omhändertagning samt vilka typer av omhändertagningar det finns. Vi har sett på hur barnet utvecklas i åldern 1–5 år. Barnets första levnadsår är viktigt när det kommer till anknytning och barnets relationer.

Vi har tagit reda på vad det finns för förebyggande arbete för familjer att få, och vilka kriterier som finns innan man kan göra ett lagligt omhändertagande. Vi har också gått

igenom vilka bestämmelser som finns och vilka lagar som måste följas när det blir aktuellt för myndigheterna att placera barnen utanför hemmet.

Genom tidigare forskning och undersökningar har vi fått den uppfattningen att det är svårt att märka på små barn hur de påverkats och huruvida barnets beteende eller utveckling beror på själva separationen från föräldrarna och omhändertagandet i sig. Enligt tidigare forskning har man kunnat konstatera att effekterna av omhändertagandet är lättare att lägga märke till när barnet blir äldre.

Vi har tagit i beaktande styrdokument som alla barnskyddsåtgärder grundar sig på och måste följa.

14 Undersökningen

I detta kapitel kommer vi ta upp vad vi har valt för undersökningsmetod. Och hur vi hanterat respondenternas sekretess så att de också i fortsättningen förblir anonyma och inte deras identitet blir avslöjad. Vi tar även upp hur vi har valt respondenter till vår undersökning.

14.1 Undersökningsmetod

Vi har gjort en kvalitativ undersökning för att metoden passade oss för vi ville få varierande svara av respondenterna. Våra respondenter som medverkar i intervjun är samtliga verksamma i Österbotten. Vi valde att göra kvalitativa intervjuer eftersom vi ansåg att den metoden passade oss bättre än den kvantitativa metoden för att man får ett större perspektiv när man inte är så styrd. Genom deras erfarenheter kan man få en bättre syn på helheten. Vi hade ganska få respondenter men vi tyckte att vi fick ut tillräckligt med information av våra intervjuer. Eftersom vi hade valt den kvalitativa metoden var vi inte så beroende av att få många respondenter, innehållet i intervjuerna ansåg vi vara viktigare i undersökningen. Även om vi hade intervjufrågor så ville vi inte styra samtalet alltför mycket. Det var viktigt för oss att möjliggöra för respondenten att berätta om sina erfarenheter och på så vis kunde vi snappa upp information och ställa följdfrågor. (Holme & Solvang 1997, 100–101)

En annan orsak som påverkar att vi valde den kvalitativa metoden är för att vår undersökning handlar om individer och upplevelser, alla människor upplever inte situationer och händelser på samma sätt och vi tycker det behöver finnas utrymme för oss att följa vår egna uppfattning av informationen vi tar del av. (Holme & Solvang 1997, 100–101)

Vi frågade respondenterna på förhand om vi fick banda intervjun för att vi skulle kunna fokusera på samtalet istället för att skriva ner allt. Vi skickade ut intervjufrågorna på förhand och respondenterna godkände att vi spelade in intervjun på våra telefoner.

14.2 Datasekretess

Vi frågade våra respondenter om vi fick banda in intervjun, och det fick vi med alla. När vi skickade ut våra frågor informerade vi dem om att de förblir anonyma och att intervjun raderas när vi har transkriberat arbetet. Ingenting i intervjuerna kommer att tas med som skulle kunna avslöja deras identitet.

14.3 Undersökningsgrupp

Vi har skickat ut förfrågningar till de flesta kommunerna i Österbotten. Vi har främst sökt efter professionella som via sitt yrke varit i kontakt med små barn som omhändertagits. Våra förfrågningar har främst riktat sig till socialarbetare och barnträdgårdslärare, men vi hade också turen att få en intervju med en fosterförälder. Det har varit svårt för oss att hitta personer som tyckte de hade tillräckligt med erfarenhet av barn som omhändertagits i åldern 1 – 5 år.

15 Resultat

I det här kapitlet kommer vi att sammanställa våra intervjuer. Vi har delat upp frågor i olika kapitel och skrivit respondenternas svar i ordning efter yrkesbeteckning. Barnskötaren först, sedan socialarbetaren och till sist fosterföräldern. I några frågor har vi även kopplat vår teoridel till respondenternas svar. Vi har även använt oss av citat för att tydliggöra det som respondenten sagt.

15.1 Respondenternas erfarenheter av omhändertagna barn

Våra respondenter har samtliga varit i kontakt med barn som blivit omhändertagna men i olika roller och därför har vi fått varierande svar på intervjufrågorna. Barnskötaren har erfarenhet av flera barn i åldern 1 – 4 år som kommit till daghemmet efter att de blivit omhändertagna.

Socialarbetaren beskriver sina erfarenheter så här:

“Under mina 12 år i yrkeslivet har jag varit med om ca. 10 – 12 omhändertaganden av barn. Och jag tycker att det är positiva erfarenheter på något sätt. Ett omhändertagande är skrämmande, ett stort ingripande i ett barn och familjs liv men utgången har oftast varit god ändå. Att barnet har blivit friskt om man säger så starkt. Att barnet har återförenats med familjen eller blivit så pass gammalt att det fått flytta till eget boende. Jag tycker jag har erfarenheter att omhändertagande behövs. Erfarenheter jag har av barn som omhändertagits så är att det ofta finns anknytningsproblem som gör att barnen blir omhändertagna.”

Fosterföräldern med över 10 - års erfarenhet som stödfamilj/ familjehem blev i början chockad över att det fanns ett så stort behov av att placera barn akut att förfrågningar kom samma dag som barnet behövde få ett boende. Hen har erfarenhet av långtidsplaceringar, och av omhändertagna barn i olika åldrar från två månader upp till tonåringar.

“Det kom förfrågningar om vi kunde ta emot barn samma dag och det kunde bara handla om några timmar som vi hade att förbereda oss”.

15.2 Barnens bakgrund

Samtliga respondenter berättade att de vanligaste orsakerna till att ett barn omhändertas är på grund av föräldrarnas alkohol-, eller drogmissbruk, eller psykiska problem.

Barnskötaren påpekade att dagiset inte känner till om barnets bakgrund eftersom barnet skall skyddas och det hör till integriteten. Hen tycker att det skulle vara lättare att förstå barnet om de skulle få veta vad som hänt innan det omhändertogs. Hen tror alkoholen och psykisk ohälsa en stor orsak till att barn inte kan växa upp i den egna familjen.

Socialarbetaren påstod:

“Barn som kommer i kontakt med barnskyddet så är nog barn som befinner sig i familjer som är dysfunktionella oftast. Där vi har missbruk, psykisk ohälsa, både droger och alkohol, spelmissbruk. ...Och så barn som befinner sig i familjer där de har konflikter, alltså vårdnadstvister som blir utdragna, de kan pågå i 5–10 år och tar aldrig slut. Barnet far illa där.”

Fosterföräldern berättar att alla barn som har bott hos dem har varit i kontakt med barnskyddet flera år innan de blev placerade hos deras familj. De tydligaste orsakerna till placeringarna hos dem har varit bland annat våld i hemmet, misshandel, alkoholmissbruk, föräldrarnas psykiska diagnoser och psykiska tillstånd. Kanske även många andra delorsaker.

“...de har allihopa varit i kontakt med barnskyddet, år innan det här har hänt. Att barnskyddet har försökt hjälpa familjerna på olika sätt innan. Och ändå trots det hamnat i det här.”

15.3 Tillvägagångssätt vid omhändertagandet

I kapitel 5 om omhändertagandets effekter på barnet så har vi använt oss av en svensk undersökning där man intervjuat barn som hade omhändertagits under åren 1994–1998 om hur de blivit bemötta av socialtjänsten under utredningen av placeringen. Majoriteten barn har upplevt att de inte fått delta i samtalen och planeringen av sin framtid. Många av barnen var helt oförberedda på att de skulle bli placerade, de kände ingen som var med och utförde placeringen. En del av barnen hade protesterat att följa med och då hade polisen blivit kallad till platsen. Detta upplevde barnet som jobbigt.

Barnskötaren har inte fått någon information hur det gått till när barnet har omhändertagits.

Socialarbetaren har medverkat när polisen hämtat barn som har rymt och hen berättar också att de tillsammans med ambulanspersonal hämtat barn som behövt via sjukvården för att sedan omhändertas.

“Det har varit olika sätt beroende på om det varit en planerad omhändertagning där vi delger omhändertagningsbeslutet till föräldrarna och behöver då på det sättet hämta barnet, och det har vi gjort”.

Fosterföräldern säger att beslutet till dem kommit ganska plötsligt när någonting akut hänt, även om nog socialen nog har förberett och haft placering i tankarna. Barnen har oftast varit bekanta med socialarbetaren redan innan placeringen.

“Socialen har hämtat dem och kommit med dem till oss...Med dem här våra så har inte polisen varit inblandad då utan bara varit barnens socialarbetare. Att det har nog varit på det viset personal som de har känt sedan tidigare. Men klart att det säkert har varit traumatiskt. Men det har inte varit så där med blå sirener och mitt i natten så där. Utan det har varit så där mitt i dagen, kanslitid...”

15.4 Barnens placering

Vi tog upp (se ovan, s.17) att barn som under en längre tid tvingas vara borta från sina föräldrar eller bor på barnhem och inte har en nära anknytningsperson kan det leda till att barnen stänger av sina känslor och senare i livet får stora känslomässiga problem. Detta kan leda till att barnen börjar stjåla, skolka och bli känslökalla mot personer som är ledsna. Det har också visat sig att barn under tre år och de som upplevt separationer tidigare har reagerat starkare på separationer än barn som är äldre och inte upplevt något traumatiskt. Det har också visat sig att det spelar roll på vilket sätt barnet blir omhändertagen när det separeras från föräldrarna. Det har också gjorts en undersökning om att små barn kan påverkas

negativt bara av en några dagars separation från föräldrarna t.ex. en sjukhusvistelse. De känslomässiga konsekvenserna av separationen är som starkast i åldern 6 månader och upp till fyraårsålder.

Barnskötaren vi intervjuade tror att det är lättare för barnskyddet att hitta fosterföräldrar som tar emot mindre barn under skolåldern och att de oftast placeras just i familjehem.

”...Och det finns ju lättare att få fosterfamiljer som tar emot yngre också än äldre. Tyvärr...”

Socialarbetaren intygar att man söker bland barnets anhöriga och släktingar i första hand, innan en placering hos en fosterfamilj/ barnskyddsenshet blir aktuellt. När ett barn behöver placeras och inte har släktingar alls, eller inte tillräckligt starka sådana placeras barnet i en fosterfamilj eller på en barnskyddsenshet.

“Nog är det ju familj som man föredrar, förstås alltid. Att hitta en familj, och barnskyddslagen förpliktigar och säger att vi skall söka i barnets nätverk först och det är ju jättebra att så skall det ju vara och så görs också. Barnet placeras då till faster eller moster, morbror, farbror eller mor- och -farföräldrar. Sedan är det ju då utbildade fosterfamiljer som är nästa steg...Sedan är det ju barnskyddsensheter då som är som man då säger är sista alternativet. Men nog blir det ofta barnskyddsensheter för att familjerna lever idag ganska isolerat och de har flyttat från sina hemtrakter och sedan finns det ofta i de familjer som befinner sig inom socialvården och barnskyddet så är kanske familjer som i generationer har haft problematik, och då finns det ofta inte resurser i egna nätverket eller så är de så svaga så de är inte tillräckliga...”

Fosterföräldern berättade att kommunen har listor på krisfamiljer som socialjouren kan ringa vid behov. Hen påpekade också att socialen först ser över möjligheterna att placera barnet hos någon nära anhörig innan de tar kontakt med fosterfamiljerna eller placerar barnet på en barnskyddsenshet.

15.5 Barnens reaktioner på omhändertagandet

Vi har tagit med en undersökning som gjorts år 1984 på barnhemsbarn (se ovan, s. 14) där man har undersökt hur små barn påverkats av att växa upp under svåra förhållanden. Resultatet av den undersökningen var att barnen inte visar tecken på de symptom och känslomässiga beteendestörningar som man hade trott att de skulle göra. De flesta barnen hade utvecklats normalt. Dock framkom det i studien en osäkerhet kring ifall ålder 0 - 3 år kan ha en skyddande effekt och att känslomässiga störningar är ganska ovanlig i denna åldern. Och att det ofta är enklare att upptäcka känslomässiga och psykiska störningar när barnet är äldre.

Barnskötaren svarade att de inte riktigt visste eftersom de får barnen till dagis först efter att de har blivit omhändertagna. Sedan så sa barnskötaren att det är svårt att veta om barnet har upplevt lättnad, men den tror att det säkert finns i vissa situationer och beroende på vilken ålder de är i.

Socialarbetaren berättade att det var något barn som hade blivit glad när beslutet hade kommit att barnet skulle bli placerad och flytta. Hen tror att barnets positiva reaktion i den situationen kunde bero på att det hade varit kaotiskt hemma en tid och barnet hade varit rädd vid något tillfälle. Eller också på grund av barnets ålder, att det inte förstod vad som kommer att hända. Socialarbetaren jämförde det lilla barnets reaktion med en ungdom som skulle omhändertas. Ungdomen reagerade med oförståelse, ilska och att ingen lyssnar eller förstår.

“Vi hade ett barn som omhändertogs, som sa då väskan packades och barnet skulle åka iväg så var barnet positivt då det blev presenterat. Då hade barnet uttryckt sig att jaa, och blivit som nöjd och glad att åka.”

“...ingen förstår mig, ingen lyssnar på mig och ni förstör mitt liv och ni fattar ingenting socialkärningar...”

Fosterföräldrarnas erfarenheter av hur barnet reagerar de första dagarna är b.l.a. att barnet är mycket ostabilt och pendlar mellan olika känslor. Barnet har ofta många frågor och känslor som lättnad, sorg och skuld förekommer.

”De där första dagarna så har ju nog alltid varit lite kaotiska. De har varit ledsna, det har varit tårar, jättemycket frågor att vad händer nu och när träffar jag mina föräldrar...Barn är ju hemskt lojala mot sina föräldrar...”

15.6 Barnets utveckling

Vi skrev om den sociala utvecklingen (se ovan, s. 7) till stor del sker i hemmet och i barnets familj. Med anledning av detta skulle det vara så viktigt att alla barn får växa upp i familjer som präglas av trygga relationer eftersom de första relationerna kommer att påverka barnet också senare i livet. I ett hem där barnens känslor och tankar också är viktiga lär sig också barnet att se andras behov och känslor. Grundtilliten byggs upp i hemmet.

Barnskötaren har inte riktigt sett ifall omhändertagandet hämmat barnets utveckling eftersom de inte har känt barnen innan de blev omhändertagna när de ännu levde tillsammans med sin egna familj.

“...Men de vi har haft på dagis så vet vi inte med, man kan ju inte säga hur de har utvecklats annars...”

Socialarbetarens har upplevt att barnets utveckling har gått i rätt riktning efter att det har omhändertagits. Eftersom barnet då inte behöver kämpa för sin överlevnad i en dysfunktionell miljö längre kan barnet börja växa och utvecklas bättre. Hen menar att det tar tid för ett barn att börja lita på nya vuxna eftersom deras tidigare erfarenheter av vuxna kan ha varit dåliga.

“...Jag har nog endast åt andra hållet erfarenheter, att det inte har hämmat barnets utveckling...Barnet får trygghet och lugn och ro, barnet får bli mätt och nöjd och vuxna som ser till alla behov, både emotionella, känslomässiga och kroppsliga behov. Så på det sättet får barnet vila och då kan barnet utvecklas och växa. Istället för att barnet är i den dysfunktionella miljön...Så skulle jag nog säga att det kan ju vara en period av att man kan på något sätt kan säga att deras utveckling ganska som, den är försenad, den kanske står stilla också...”

Fosterföräldern anser att barnets utveckling skulle hämmats ännu mera om inte omhändertagningen gjorts. Åtminstone i situationer där barnen haft det mycket svårt.

”...jag kan ju nog tro att barn åtminstone tillfälligt regrediera lite grann det säger jag inte men, jag anser ju nog att de här omhändertagningarna har behövts göras. Jag tror att de skulle ha hämmat barnets utveckling ännu mer att stanna kvar...”

15.7 Underlätta processen för barnet

Under barnens första levnadsår är anknytningen extra viktigt för barn (se ovan, s. 15). Under det första året utvecklar barnen en grundläggande trygghet och anknytning antingen till föräldrarna eller någon annan vuxen som tar hand om barnet. Även om barnet blir behandlad illa så knyter de ändå an till sin förälder. Det gör barnet för att de skall kunna överleva. Om ett barn känner sig hotad i någon situation så behöver de ha en person som de känner sig trygga med och som de kan vända sig till.

Barnskötaren anser att inskolningen är viktig för barnet och att barnet har en anknytningsperson där på dagiset som en trygg vuxen, samt att symbolisera trygghet efter att barnet kommit till dagis efter att ha blivit omhändertaget. Barnskötaren har inte varit med under själva processen före.

“Just när de omhändertas det är svårt, men hur vi kan underlätta här på dagis då de kommer hit så är anknytningen och kanske att de har en samma person som har hand om dem så att de är trygga, en trygg person här på dagis och inskolningen tror jag är jätteviktig. Och den

här tryggheten att de skall känna trygghet. Samma rutiner och samma regler tror jag ju är viktiga att följa samma.”

Socialarbetaren poängterar att det är viktigt att göra sig tillgänglig för barnet och ge information efter barnets ålder så att barnet lite kan förbereda sig på vad som kommer att hända. Hen menar också att det är viktigt att upprätthålla barnets positiva bild av föräldern och inte baktala föräldrarna även fast de kan ha gjort barnet mycket illa. Barnskyddets roll i det hela är att informera och försöka se till så barnet har det så bra som möjligt under tiden man håller på att placera barnet, samt håller kontakten med barnet sedan när det flyttat så att det har möjlighet att uttrycka sig och påverka sin situation.

“...det är viktigt också oberoende om vi har missbrukande föräldrar eller psykiskt sjuka eller ja, fast föräldrar som har utsatt barnet för våld så är det ju ändå deras föräldrar och barn är lojala och de älskar sina föräldrar... Och våran roll blir då att vi på socialen blir ju på något sätt att ge information om processen. Också se till så att barnets alla behov blir tillgodosedda, att barnet har det bra, också att barnet vet att de kan ta kontakt och att vi utför den kontrollfunktion eller vad man skall kalla det som vi har, att vi besöker fosterfamiljer eller barnskyddsenheten tillräckligt ofta och träffar barnet, så att barnet har möjlighet att uttrycka sig. Och vi har kontroll på att barnet har det bra. Så nog är det ju närheten helt enkelt. Att vara lyhörd för barnet.”

Fosterföräldrarnas viktigaste tips är att prata med barnen, ge dem tid och visa att man finns om de vill prata, och prata med dem när de känner att de behöver fast det är mitt i natten eller matlagningen.

“...Det är som bara att snappa upp signalerna när det kommer att man kan prata...man måste ta det på den nivån där barnet är nu man kan inte prata för komplicerat och svåra saker med... man rekommenderar att man som hålls ganska mycket hemmavid och inte åker på så mycket tillställningar...äventyr och sådant här utan att man som försöker rota sig lite. Man lär känna varandra helt enkelt...”

15.8 De professionellas samarbete kring barnet

Barnskötaren skulle vilja ha ett närmare och bättre samarbete med barnskyddet och hälsovården. Eftersom personalen sköter barnen varje dag på dagis, anser barnskötaren att de känner barnet på ett annat sätt än till exempel rådgivningspersonal som bara träffar barnet någon timme då och då.

”Nå, hälsovården har vi ju inte kontakt med någon annan gång än när vi gör 4-årskontroller, som vi gör på alla barn...Jag har sagt länge att jag önskar det skulle finnas en person som skulle åka mellan dagis, ha kontakt med hälsovårdaren och som skulle ha kontakt med socialen. En sådan person som skulle arbeta i kommunen för det är ju jättesvårt med alla barn när de åker till rådgivningen en liten stund...Så det tycker jag nog skall behöva fungera bättre. Samarbetet.”

Socialarbetaren å andra sidan tycker att samarbetet fungerar bra, hen påpekar att det är viktigt att daghemmen får information så att de kan följa med hur barnet har det i vardagen så att de kan ge rätt hjälp och stöd.

“...jag tycker att det är oerhört viktigt med nätverksarbetet eller samarbetet. Men det förutsätter ju att vi har samtycke av föräldern och i annat fall juridik som stöder att vi kan samarbeta... Den information kan vi ge, och vi brukar dela den då barnet är i barnskyddet, speciellt om vi närmar oss en omhändertagning så är det nog jätteviktigt, ytterst viktigt för de är ändå de som ser barnet i vardagen och tar hand om barnen...jag tycker inte alls om att tystnadsplikten är ett hinder och att jag tycker att den används alltför ofta i fel syfte, för att panta på information.”

Fosterföräldern tycker att socialen nog har informerat skol- och dagispersonal tillräckligt, men att kontakten med barnen har varit sämre. Hen tror att det beror på att socialarbetarna har för många klienter och att de byter arbetsplatser ganska ofta så att de inte riktigt hinner lära känna barnen.

“Den är för lite, helt spontant...så de träffar nog de här barnen för lite...Sen brukar ju det vara en tendens att socialarbetarna flyttar på sig, att de byter arbetsplatser ganska ofta. Och då blir de ju att de här barnen måste lära känna ny personal igen och igen och igen...ett nytt för dem som inte behöver har varit nytt för oss men jag tycker nog det har fungerat helt bra...Socialen har oftast informera dagiset eller skolan innan som vi ens har hunnit göra det själv...”

15.9 Övriga kommentarer

Socialarbetaren betonar att man nog kan se att ett barn har påverkats av att bli omhändertagna.

“...bara de där kanske då vi återkopplar till de som vi prata om att jag tycker visst att man ser att barn har tagit skada och vi ser visst tecken på barn som har sina överlevnadsstrategier på hel spänn på något sätt när vi omhändertar att nog ser man ju att barn har farit illa annars skulle vi ju förstås inte omhändertara dem.”

Fosterföräldern önskar att barnen skulle få mera stöd i att träffa och umgås med andra barn som också blivit omhändertagna för den viktiga gemenskapens skull.

”Kanske att man som skulle få mera stöd och hjälp...Också en sådan där stödform är kanske att man som ännu mera skulle träffas och umgås som kanske att de omhändertagna barnen skulle umgås med andra som är omhändertagna, se att andra barn har det likadant, såklart är de ju ganska ensamma i sina skolor kan jag ju nog säga. Så jag tror nog de skulle må bra att få lite av gemenskapen...Mera stöd åt dem...”

16 Avslutning

I avslutningen kommer vi att sammanfatta vårt examensarbete. Syftet med examensarbetet var att få en bättre insyn i hur barnen påverkas av att befinna sig i en omhändertagandeprocess mellan barnskydd och familj samt hur personal upplever effekterna på barnet. Vi ville ha svar på de centrala frågeställningarna om omhändertagandet haft negativa konsekvenser för barnet, om tillvägagångssättet haft inverkan på barnet och hur professionella i sådana fall kan försöka underlätta för barnet.

Enligt tidigare forskning som vi har hittat och sett på så finns det inte så mycket som behandlar just barn i den här åldern som omhändertas. I det material vi har hittat har det framgått och sett ut som att det inte märks så mycket på småbarn eftersom de inte förstår vad som händer. I en annan källa har vi ändå läst att barn under tre år och de som upplevt separationer tidigare har reagerat starkare på separationer än barn som är äldre och inte upplevt något traumatiskt. Det har också visat sig att det spelar roll på vilket sätt man blir omhändertagen när man blir separerad.

I vår undersökning kom det fram att även små barn visst tar skada av att bli separerade från sina föräldrar. På grund av anknytningssvårigheter från tidig ålder kan barnen ha svårt att knyta an till andra vuxna och ingå nära relationer. Det kom också fram under intervjun att barn som blir placerade i en ny familj i början ofta reagerar med ostabilt humör och växlar mellan olika känslolägen. Många omhändertagna barn känner skuld och sorg, de kan ha många frågor och vissa kan känna lättnad över att äntligen få komma hemifrån.

Vi anser att vårt resultat tyder på att barn nog har påverkats negativt av ett omhändertagande. Men att omhändertagandet behövs i vissa familjer. Beroende på hur tillvägagångssättet vid omhändertagandet har gjorts inverkar på barnets upplevelse. Som professionell kan man underlätta för barnet genom att förbereda, prata och vara en trygg tillgänglig vuxen.

Vi tror att också småbarn känner av att det är någonting som är fel med en förälder som missbrukar eller lider av någon psykisk sjukdom. En känsla av att min mamma eller pappa inte är som andra barns mammor och pappor. Varför kan inte mina föräldrar vara som andra föräldrar? Vi tror också att barn tar skada när föräldrarna finns fysiskt nära, men inte engagerar sig desto mera i barnet. Vi upplever det som en stor riskfaktor när anknytning misslyckas mellan barn och vuxna, eftersom det kan leda till att barnet stänger av sina känslor och blir totalt känslolösl i sina tankar och handlingar. Efter att vi har läst in oss mera

på anknytningen har vi verkligen fått upp ögonen för hur viktigt det egentligen är med anknytning. Anknytningen är grunden till självkänsla och andra relationer.

Vi anser att barn som har så svår familjesituation att de far illa och har en svår uppväxt behöver få komma till ett hem där de får sina grundbehov tillfredsställda och får vara trygga. Alla barn har rätt till skydd och trygghet. Även om en omplacering upplevs som mycket svår för barnet tror vi att det i en del familjer är en nödvändig insats av samhället för att barnet skall kunna leva ett normalt liv där de har plats att växa och utvecklas utan att vara rädda.

Eftersom vi hade svårt att hitta respondenter med tillräcklig erfarenhet av omhändertagningar av små barn har vi funderat över vad det kan bero på. De flesta som vi har varit i kontakt med har uppgett att de inte har någon erfarenhet av barn i ålder 1 – 5 år. Ifall det stämmer kan man ju se det som en positiv sak men vi tror ju personligen inte att svenskspråkiga österbottningar skulle vara undantaget för omhändertagna barn. Vi har funderat om det kan bero på att våra respondenter samtliga är svenskspråkiga österbottningar och att många barn har sin släkt och far- och - morföräldrar i närheten som tar hand om barnen ifall inte föräldrarna klarar av sin roll.

Vi tror inte att en annan metod skulle ha varit lämpligare för vår undersökning. Dock är det möjligt att vi skulle ha fått fler respondenter om vi skulle ha sökt efter personer i hela landet också på finskt håll och i större städer.

Vi har haft svårt att hitta tidigare forskning om just småbarn och hur de påverkats av att bli omhändertagna. Det har kanske gjort så att våran teoridel är ganska allmän om barns olika utvecklingsfaser. Man kan ju inte ha barn att bo kvar i hem de far illa i för att bedriva forskning på dem och hur de påverkas och mår av det. Vi vill inte att omhändertagningar skall ske för lättvindigt, men vi tycker att någon skulle kunna forska i hur processen kan underlättas för barnet och hur man bättre kan förbereda barnen.

Även fast vi har mött på svårigheter på vägen så har vi ändå tyckt att det har varit ett intressant ämne. Intervjuerna har gett oss insikt i helheten och saker runtomkring som påverkar hur en omhändertagning lyckas och hur barnen mår. Inför framtiden och vår yrkeskarriär ser vi det som positivt att vi har gått igenom olika skeden i hur en omhändertagning faktiskt går till. Vi har fått mera kunskap i var man hittar material och hur man kan använda det. Vi är nöjda med vad vi har åstadkommit med detta examensarbete. Vi vill tacka våra respondenter för att de tog sig tid att ställa upp på våra intervjuer och bidra till vårt examensarbete.

Källförteckning

Aaltonen, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2001. *Barndomstiden*. Jyväskylä: Gummerus Printing.

Alfvén, M. & Hofsten, K. 2016. *1–3 år*. [Online]

<https://www.psykologiguiden.se/rad-och-fakta/barn-och-familj/barns-utveckling/1-3-ar>

[Hämtat: 10.11.2018]

Andersson, G., 1991. *Socialt arbete med små barn*. Lund: Studentlitteratur.

Andersson, G. & Swärd, H. 2007. *Barn utan hem-Olika perspektiv*. Danmark: Studentlitteratur.

Barnkonventionen (2009) [Online]

<https://unicef.se/rapporter-och-publikationer/barnkonventionen> [hämtat: 17.01.2018]

Broberg, M., Hagström, B. & Broberg, A. 2013. *Anknytning i förskolan – Vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur och kultur.

Cederborg, A-C. & Karlsson, Y., 2001. Omhändertagande med barnets perspektiv. *Socialvetenskaplig tidskrift*. 8(3), s. 163–179.

Centralförbundet för barnskydd. 2018. *Förebyggande arbete*. [Online]

<https://www.lskl.fi/svenska/forebyggande-arbete/> [Hämtat: 02.05.2018]

Fahrman, M. 1996. *Barns känslomässiga utveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Gelander, L. 2018. *Så växer barn*. [Online]

[https://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Langd-och-](https://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Langd-och-vikt/Barnets-fysiska-utveckling-upp-till-12-ar/)

[vikt/Barnets-fysiska-utveckling-upp-till-12-ar/](https://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Langd-och-vikt/Barnets-fysiska-utveckling-upp-till-12-ar/) [Hämtat: 10.11.2018]

Grandelius, B., Lindberg, T. & Lindberg, I. 2010. *Barnets utveckling* [Online]

[https://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Sma-barn-1-5-](https://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Sma-barn-1-5-ar/Barnets-utveckling-2-3-ar/)

[ar/Barnets-utveckling-2-3-ar/](https://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Sma-barn-1-5-ar/Barnets-utveckling-2-3-ar/) [hämtat: 23.01.2018]

Grandelius, B., Langercrantz, H., Lindberg, T. & Lindberg, I. 2010 *Barnets utveckling* [Online]

[https://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Det-forsta-](https://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Det-forsta-levnadsaret/Barnets-utveckling-0-6-manader/)

[levnadsaret/Barnets-utveckling-0-6-manader/](https://www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Vaxa-och-utvecklas/Det-forsta-levnadsaret/Barnets-utveckling-0-6-manader/) [hämtat 24.01.2018]

Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2016) [Online]

http://www.oph.fi/lagar_och_anvisningar/laroplans_och_examensgrunder/smabarnspedagogik/grunderna [hämtat: 22.01.2018]

Holme, I & Solvang, B. 1997. *Forskningsmetodik- Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Hyvärinen, S. 2017. *Finländarnas attityder till uppfostran och bruk av våld i uppfostringssyfte 2017*. [Online]

https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/kuritusvakivalta_kysely_tiivistelma_sv.pdf [Hämtat: 29.03.2018]

Hwang, P. 1992. Små barns känslomässiga relationer. i: P. Hwang red. *Barnets tidiga relationer*. 65–88. Stockholm: Natur och Kultur.

Institutet för hälsa och välfärd. 2017. *Barnskydd 2016*. [Online]

<https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/statistik/statistik-efter-amne/social-service-for-barn-unga-och-familjer/barnskydd/barnskydd-2016> [Hämtat: 19.02.2018]

Institutet för hälsa och välfärd. 2016. *Lastensuojelun käsikirja*. [Online]

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/kiireellinen-sijoitus> [Hämtat: 19.02.2018]

Justitieministeriet. 2013. Internationella bortföranden av barn. [Online]

<https://oikeus.fi/sv/index/Broschyter/kansainvalinenlapsikaappaus.html> [hämtat: 02.05.2018]

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. *Perheen parhaaksi: perhetyön arkea*. Helsingfors: Edita.

Killén, K. 2014. *Förebyggande arbete i förskolan – samspel och anknytning*. Lund: Studentlitteratur.

Konventionen om barnets rättigheter (u.å). [Online]

<https://www.lapsenoikeudet.fi/pa-svenska/konventionen-om-barnets-rattigheter/> [hämtat: 17.01.2018]

Kreutz Wirfelt, A. 2014. *Små barns utveckling-Känslomässig, motorisk och social utveckling hos barn 0–4 år*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Lastensuojelu (u.å) [Online]

<https://www.lastensuojelu.info/sv/information-om-webbplatsen/> [hämtat:17.01.2018]

<https://www.lastensuojelu.info/sv/tjanster-for-barnfamiljer/hur-genomfors-omhandertagande-i-praktiken/> [hämtat:17.01.2018]

Mireau, C. 1996. *Barns utveckling och livsvillkor*. Nyköping: ATHENA lär AB.

Perhehoitoliitto (u.å) *Barnskyddets familjevård*. [Online]

<https://www.perhehoitoliitto.fi/sijaisvanhemmaksi/fosterforaldraskap> [hämtat: 14.02.2018]

Puustinen-Korhonen, A. 2017. *Barnskydd*. [Online]

<https://www.kommunforbundet.fi/sakkunnigtjanster/social-och-halsovard/socialvard/barnskydd#Bradskande%20placering> [hämtat: 16.04.2018]

Rädda Barnen (u.å) *Stödfamiljer*. [Online]

<https://www.pelastakaalapset.fi/sv/vart-arbete-i-finland/stodfamiljer/> [Hämtat: 15.02.2018]

Saastamoinen, K. 2010. *Lapsen asema sijaishuollossa- käsikirja arjen toimintaan*.

Helsinki: Edita Prima Oy.

Social- och hälsovårdsministeriet. 2005. *Barnrådgivningen – som stöd för barnfamiljer*.

Helsingfors: Yliopistopaino

Social- och hälsovårdsministeriet (u.å) *Barnskydd*. [Online]

<http://stm.fi/sv/barnskydd> [hämtat: 14.02.2018]

Social- och hälsovårdsministeriet (u.å) Rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor samt medling. [Online]

<http://stm.fi/sv/uppfostrings-och-familjeradgivning> [Hämtat: 13.03.2018]

Socialstyrelsen, 2013. *Barn och unga - deras roll och betydelse förr och nu -*

Underlagsrapport till barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013. [Online]

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2013/2013-5-33> [Hämtat: 26.03.2018]

Taskinen, S., 2007. *Barnskyddslag - Tillämpningsguide (417/2007)*. Vaajakoski:

Kirjapaino Oy.

Finlands författarsamling

Barnskyddslagen 2007/417 <http://www.finlex.fi>

Finlands grundlag 1999/731 <http://www.finlex.fi>

Socialvårdslagen 2014/1301 <http://www.finlex.fi>

Intervjufrågor

1. Vilka erfarenheter har du av barn som blir omhändertagna?
2. Hurudan bakgrund har de barn som har kommit i kontakt med barnskyddet?
3. Hur har det gått till när barnet har omhändertagits?
4. Var blir barnen placerade? (fosterfamilj, barnskydds-enhet, annat)
5. Hur har barnet reagerat när det har omhändertagits?

(Har ni stött på barn som upplevt en lättnad att bli omhändertagen, komma bort från svåra förhållanden.)

6. Har omhändertagandet hämmat barnets utveckling?
7. Hur kan du som professionell underlätta processen för barnet när det omhändertas?
8. Hur fungerar kontakten kring barnet mellan de professionella (dagis, hälsovården, barnskyddet)?